

Cap-069(4)

Carnets
de l'exili

1939

(II)

del 196 liz pos-
cod. al 282

faltay 86 pàgines

Carnets
de l'exil

1939

Leser aquestes notes - per si un dia em poden servir -
a Toulouse, on m'ha llançat la tempesta. Les vençuts
el 20 de Març de 1939. Tenia el projecte de fer-me
un llibre, un llibre que hauria pogut dedicar.

A tot el pue, com jo, han viscut
l'exode afors; a tot el que han
sofert la vida afors del camp de
concentració, que jo no he sofert per
casualitat, a tot el pue, com jo,
cercaven la França del Sret de l'
Home i es trobaren amb la França
de Mr. Ferger Bonnet.

La meua mare, la meua mare, el meu pareman
vivien temporalment, incidentalment a Caldes de
Montriu. Havien deixat el domicili de Barcelona -
indicació meua.

Jo era al front des del setembre de 1936 - me'n he
havia anat amb les columnes catalanes "Hoia - Com
pays" - i el meu solemment me marxava per quan la
ratia o el diari em deien que l'aviació dels rebels
havia començat a deixar Barcelona. Vivint el meu familiar
a Caldes, l'angoixa cessava i la pena, per un episodi

molt humil que no pretenc fer perdonable - era menar
 el Caldes vivien en una casa que l'Ajuntament havia
 posat a la meua disposicio i de la qual - no ho dic
 per a justificar-me car no dee justificacions ni expli-
 cacions a ningú - ningú no m'havia estat forçat.
 simplement: el meu coladament habitual, unes monges fran-
 ceses que ho tenien el costum d'anar-hi a passar l'esti-
 tin i pué, com es natural, desde 1976 preferien passar
 el estiu a França, d'una molt mes pacific que el nostre
 adhuc puax hi ha rebotta, cosa que després potri veure
 i em faria pensar si la Revolucio Francesa no es, com
 deia Bradys, una invencio que han fet per a que jo
 pugui fer-ne literatura.

L'esmentada casa era propietat de l'impressor Herrick,
 molt amic del meu pare i no se' com ni de quina
 manera ni perque' ha passat a esser propietat
 d'unes monges franceses.

Per esser jo pué era - un home tant important -
 i perque' regons, al pobre m'entimava tot-hom, i se-
 juntament no em volia acceptar que pagues un ho-
 quel. Jo, però, per delicadesa, donava int duros cada
 mes per a l'Hospital.

Després de la retirada d'aragó el subtermeu es
 precipitaren, mengueren un ritme de vertigen. S'oliana
 em calia passar a Havardes. I a Havardes, ja a punt
 també de marxar-me, venien a veure'm la meua muller
 i uns amics de Caldes: prep. Fontcuberta, ex al-
 calde popular, i l'altre autr dramatic ambrosi Carrin.
~~L'excuse~~ era jo a que, amb la dona i la filla,
 havia, com el meu, carria Barcelona per Caldes.

seu fillol de sis mesos. La meua germana Pitxer, molt enajosa, i havia volgut quedar a Calder per si podia salvar el meu fillol. I a Calder quedaven l'excutre Manolo - quina pena en saber que no se l'havien endut - i el mestre Herrera, que no m'explico ^{com} essent el gran amic de la tanta Espina, no hi hagi passat res. Milla, doncs, fet i fet, que ni t'heu ni t'altre, ni el gran excutre - qui deu tenir el magnific retrat que em feu? qui deu haver lo robat? - ni el gran amic hagin passat a l'exili: aixi v'hauran estat vial les penabilitats i les vexacions de l'exili.

Les canteres eren plenes de pent: a peu, en carrs, en camions. Aquella era la primera impresio que tenia de l'exili - l'exili que un dia tal vegada em donara tema per a un llibre - i em colpeja les fundaments.

I a Calder quedava el doctre Figul, metge que em delia esperar-ho de l'estacio balnearia, tipus terlot i desagradable que caldia un dia esclafar com em odiava al que, per no conixer-lo, per no saber ~~se~~ venir en ell, o per excés de generositat, li permetien viure! Com delia esperar el Triunf de Franco! Quan ~~he volu~~ sabre la seua conducta una vegada fuita la guerra, estare peirebe' segur que aquest doctre Figul, de tipus figurat, micate i ven capelleses que en un agent perquisista com tant, precis a la nostra vada guerra, ni hi hauria en la nostra font. I a Calder quedava que visqui aquest doctre

Tipus d'insoluble memoria. Que visqui fins el dia que pugui pagar. Car caldrà pagar.

A Caldes quedava "Black", el meu pot, molt més simpàtic que - i més noble - que el doctre tripul; Quina fi hauria el "Black" al qual, si fa temps molt coneguem un Híbre.

Quina fi hauria tingut, pobre i fidel Black! Les carteres ^{un} eren plenes de gent: + pau, en carry, en camions. Aquesta era la primera impressió que ^{et} tenia de l'èxode - l'èxode que tal vegada seria te-
ma d'un altre Híbre - i em ^{colpeja} colpeja profunda-
ment.

A Aranya ^{aprene a menjar poc} havia après a prendre de menjar i mata-
ment, cosa que no havia fet en tota la guerra. A
Aranya he d'acceptar un allotjament miserable, co-
sa que també em ve de nou. La guerra havia estat
fins ara, una festa major. Per això v'acabava tant
be! Tu enrolar-me voluntari, jo no hi anava, es-
clar, en cerca de comoditat. Al contrari: deixava
totes les que tenia i em resignava - tal vegada em-
pet pel frip literari de l'aventura - a totes les in-
comoditats que existien al pas i hauria estat insensible
refusar-les. Si guatxol inepte, si guatxol anal-
fabet i sense mèrit del qual era estat oficiar
+ una determinació sindical, a un determinat

partit polític tenia automòbil no era cosa per jo
anes a peu, entre altres motius igualment pade-
rons perquè t'anar jo a peu no hauria fet qua-
nyar la guerra.

A Argonyà hi passé tres dies, en un ambient d'
expressió i d'incertesa. Tot, desde la nit meua,
Comissari del Correu de Campanya de l'Exèrcit
de l'Inf. Juan Guais Mantecón, en donar-me potestats
del carrer, com taler per jo havia renunciat la para-
de Comissari de les Columnes catalanes, em deia:
- Le adiuets, amigo Capdeito, per el mellos es irre-
sunciabile.

¿tant irrenunciabile! Ho t'he volat mai, que
perquè? Perquè el nomenament no apareixia al
diari oficial. Que perquè no hi apareixia? Ho
vull esser mat pensat, però suposo que perquè el
senyor Joan Heprin, ministre de la guerra i president
del Consell estava marxa be amb el comunistes de
última hora i jo requeria essent, tant vol, republicà.
Quedem que el senyor Joan Heprin em donà uns
pocs nisters de perretes - des que tant alegrament
es partara a l'exili - i no en parlem mes.

~~Ab~~ Ferran Faig venir a Ferran Brestola, - que
moría, exiliat, a Laraua (Tara) cap del Correu de
Campanya de l'Exèrcit de l'Inf per a recordar que

cal fer.

La situació es molt greu i s'apreujia d'hora en hora - malgrat la premsa i la ràdio, que mentien estupidament sense aconseguir enganyar a ningú - i tant ho pot fer se una cosa: evitar que la documentació secreta del Correu de Campanya caigui en mans de l'enemic. Per això dem que el capità Balcó i el soldat Arque i jo, amb els depositaris de l'extremada documentació, ens trestem a la frontera. El personal del Correu de Campanya passará a Sant Joan de les Abadesses. Si les coses van per bé - i no ho veig pas possible - retornarem a la base; si, com temo, com es mes que segur, van malament cremarem tot els papers i passarem a França.

Al meu germà Lucie, que puenda com Cap del Comissariat, li dono l'orde de, si no considera segur Sant Joan de les Abadesses i'avençei amb l'unitat fins a Campredó. L'abraço amb una emoció intensa, que rarament m'alt dubtar, i pujo al camió. Com feig el viatge en un camió; no en el meu cotxe: perquè al meu cotxe no hi hauria cabut la muntanya de papers i perquè Arueta em prega que passi per Cerdà, em faci canyes dels seus familiars i es deixi a l'Aquellana a casa de mare de Arque, el soldat que ve amb mi d'extremada - vidua d'una governadora republicana assassinada pel feixisme.

Arriuem, a Tordes de moltes peripecies, arriuem

Cap. 069 (9)

a cernia a les vuit del vespre. Pet caní, et ca- p
pita Talis ha retornat la seu dona; que venia a veu
desde Barcelona.

La cernia hi trobava el amic de Calder - que fu-
gia en aquell moment cap a Figueras - el meu per-
mans, la meua mare.

La meua mare es meua i pat lida, te el cabell
blanc - mes de penes que d'any - el ull blanc
de tota mirada humida - res, ni la vent, potes
apagar la llum del seu ull! - i una tendre humi-
re que ho sap perdonar tot i sempre tren florida.

La meua mare, rica primer i després en la pobresa,
ha estat sempre una gran senyora.

La meua mare es el meu spirit mes gran. Ai,
et dia que em manqui aquest spirit!

En veure'm, me abraça plorant i em diu
que tant vol podia estar uns instant, que me'n
anava desseguida car calia complir el deure - la
pare es un xic de melodrama pero no es tot d'
actua, no tiene temps de triar-me una actua - em
replica amb el este negat de Haprimus:

Lucara no t'has complert prou?

(Attractament, complir el deure, avex un xic digue no
te tant merit com sembla i es mes facil del que sembla,
i, fet i fet, resulta mes practic i profitos del que sembla. Si
hagués estat a la verapareda, si no m'hagués enrotat
a l'exerit, tal vegada, en veure t'embellida i no
potent reposar les salvatjades i el crim ^{del} que el ven-
ceder m'hauria quedat. ja mi no podria escriure
aquestes notes per al llibre que a molt el farà

ben poca gràcia, perquè no haurien preselles.
 i no tinc, ni molt tenir la, vocació de martir.

Intosament, per a enraonar-me de la part d'ens-
 cis que em sotrapueja, venen a dir-me que uns pocs
 dies d'existència volen requisar el cànnic. Però el per-
 manant i la mare (1), i s'alto el prou, enfollit de
 dolor i reprimint l'ira que em salvava del dolor, pis-
 tola en mi.

El Fontuberta i el Canix se'n van cap a Figueras. Jo me'n
 vaig, amb la meua esposa - que ha volgut acompanyar-me
 de totes partides - camí de l'apullana. Sembla, abans d'inf-
 tal-lar-me, a la forquera, on passare un dies aferrats, a
 companyar la meua esposa a l'Arcajot, o l'Arcajot, us he
 com i topografia, per a que passi la frontera.

Després d'una nit pens envejable a la casa que a l'a-
 pullana tenia la vidua del governador assassinat - hi
 havia una colla de ximplers, funcionaris de l'Estat,
 que es passaven les hores discutint si a l'exili cobrien
 o no cobrien - arribava al migdia a la forquera.

A Corrués, on talés troba uns companys de cartera,
 deixem el document. El cap de correus del poble - en el
 qual em sembla advertir una mal dissimulada satisfac-
 ió molt sospitosa - em reb amb no massa bona cara,
 amb cara pitjor que la meua li faig saber que soc un alt
 cap de l'exercit, que encara hi ha govern de la Republi-

(1) Ignorava en aquell moment que ja no la veuria
 mai més, que era l'última vegada que la veuria.
 (nota de 1951)

Cap. 069 (11)
10
ra i que cal obeir el govern de la República.

Uns cedeix, de mala gana però amb moltes reserves i molt somriures, un recanvió tot i l'escala per a guax-dar-hi la documentació i una cambra fosca per a que hi dormissin ~~havia~~ el capità Batlló i el soldat Borrás. Jo, no se perquè, dic que ja em cercaré una altra cosa. I ho tibo: dormo - ni d'això se'n pot dir dormir - arripus en un canac de la Suana.

Aunque, el soldat que ve d'eventa amb moltes, a un mínim d'una picolitat, d'una inconuenia colatai drog. Ho t'impresiona t'excitament de la vida per pobres coses, pue, atermitjat, enfollit per la por, atut per la fatiga, fupen de t'exercit de Franco; no t'impresionen el pler, la malediccion, el rostre lúid i desesperat del que emipren, habent-ho perdut tot, vers t'inconepus. L'aragones, fill de governador i tant ho pensa en menjar, si tot el aragoneses fill de governador menjen com ell!

Confesso sincerament que mai no havia vist menjar d'una manera tant alarmant. Alexandre Holla i Pau-me Borrás, ^{que tant con} ~~haurien fet~~, ^{paper} ~~el seu costat~~ feien a taula, ~~el seu costat~~ haurien fet un paper Martinis.

Uns pran estranyera per part meua, em ^{dir} ~~deixen~~ pue es quedax amb parea; que per ell atlo no es menjar sino engranyar la parea. I me' septica, per a que sapiga com les pasta, un paper que havia fet certa vegada: una dotzena d'ous fepit amb dotze tall de butiforme, un potlarte, dos peilos de caxx, un en me i t'altre cortida, dos pans, dues ampollis d'cipria - t'animal no ven

ni - i, per part, vint-i-quatre canaries. Una altra vegada, obeint segurament la llei de les afinitats electives, endrapà un poble que, sense, pesava dinou kilog.

A la fonquera tortosegesa es canviava paucament d'ajut a Espanya. L'ajut, com sap tot-hom, no consistia en armes, que es el que més necessitem i que, si les troguéssim tan-pot a temps, amb traure no es trobaria amb els italians i els alemanys als Pirineus: consistia, més al més, en missatges de simpatia, en pots de llet, cara congelada, mandarines, etc. (L'altre apraix, però, aquest ajut. Per l'enveja el poble que, si hagués pogut, també es hauria enviat armes. Les armes, però, les portaven rellex-les de l'inepte i alcoholitzat Saladieu; i el Saladieu que a Munich havia venut ^{estupídamment} ~~per~~ ~~per~~ ~~per~~ la x-corsicaquia, en complicitat amb Chamberlain, se mala memoria)

Bonque es passa el ^{matí} dia d'aguant a la carretera i aprofitat el que pot. Després se'n va a interdenencia - una interdenencia tant mal organitzada com tot el del nostre Eixut - a cercar el ~~ministre~~.

Un dia, dinant, parebé ofes de veure'l de veure, li dic:
- i Hoy no hauria desayunado, noted?
- i Coma que no? i jo desayuno ricurre, Comixario! ~~per~~
Hoy, precisamente, me he comido treinta naranjas.

Una noieteta del poble em confessa:

- El "guapo" aquest soldat que es amb corté,
li aconsello:

- No te'n enamoresis pas!

- Perquè?

- Perquè no et podries mantenir.

A més del de la coracitat, el fill Roque té un altre defecte greu: es amic de persones pes. I veu per persones pes el jutge, el fiscal, el diputat, el advocat de negocis lents, el virte de decaus, el cap de policia i altre gent per l'estil.

- M'hi amics Celestino... M'hi amics Don Hilario... M'hi amics Don Manuel...

Conex a tot-hom - L'aporta una manera que a priuat a no conixer ningú - però el cert es que tot-hom se l'heu del davant no massa politament.

(Després sabre que, amb altres refugiat, avira a viure a ~~l'altre~~ la casa on, amb el seu senyoritisme de la meua baixa qualitat, deixari un recel no massa bo)

La nit la passo, doncs, a la Brana. Ho ha estat cosa facil arriar-hi, car uns pocs metres alant hi ha la cadena, puax tanta per carabinyers que encara deuen recitar-se de puax el nomena-ver "los cien mil hijos de Hequin", car no deixen entrar a ningú: Ho ni a mi, que sol un cap de l'exercit i he de mantegar, després a la meua missió, les visites a la Brana.

A la Brana t'ho uns conceptes: uns agents de policia de la federatilitat, un parment del diputat Ruy Secina... Ho se com apareix una petita caixa de les que se l'estranger enciaven, arri vi

pagament, a Espanya. Hi ha Hanpanista, volo- 19
nyat, pernit, formatge. Ho alqui porta uns paletes
semblant a les que mengen les tripulacions dels barcos
en substitució del pa. Alqui altre porta una ampolla
de vi que deu tenir identica procedencia que la cai-
xeta de queviures. El pernia de Riij Lecina es con-
da a comysae.

se la tarda havia tocat el "Valencia", voluntari
de la Columna Macia-Companys que despres retriba-
re a Trulouk: veient la cosa mal parxada, assa-
va a passar la frontera. y desin passar-la, perque
es un muniyo mes viu que una munteta. El "Valen-
cia", per a aconsejarse dignament de mi, no ha-
va donat quatre o cinc paquetilles i deu o dotze ca-
tipuenys. A Barcelona, a quelles paquetilles i a quells
catipuenys hi haurien calgut un gramat de perretes (1)

(om que time tabac, per a apai apai la meca me-
vigilat em parlo la nit fument desesperadament.

Se tant en tant, quan t'atmosfera esdevé irrecpi-
rable, surto a fora a passejar tota la porxada. Pluu-
a tot i a l'arcal: una pluja freda, plorada.

y davant la cadena vigilada pel carabinyer i a-
munteta la multitud de fegitins, que, posseit pel
pauic mes dolros, no volen perdre el hoc i esperen tota
la pluja que les aulritat de la Republica tinguin

---

(1) Ho recordo el nom ni el cognom d'aquest muniyo
que sera un dels permatges de la meca unel-la Huerta
tenora del Dextieres i que morira al camp de tre
i a mans de la policia de Pétain.

a ve obir la frontera, i la frontera ja v'obre: de tant en tant i per a deixar pas als automòbils de ministres, caps de l'exercit i als funcionaris del govern. Indubtablement, això ajuda molt a enaltir la moral del poble. No més de ministres, caps de l'exercit i als funcionaris del govern, als automòbils hi ha un gran nombre de mulet i sacs de riap. La pols i vent que aquanta a peu sota la pluja placada, pensa en el seu equipatge - han volgut salvar el millor que tenien - pu com no anaven en cotxe oficial, com anaven a peu, han hagut de llançar pel carrer.

Tota les xuriapues placades de la pluja, tota les atz de la nit inmisericorde (dix-ho d'attra manera més simple, sense literaturn) v' veix en venes, maledicins, plis d'infans.

a la muntanya i veines espurres en algunes fogueres mines.

Mai més no podré oblidar aquest espectacle.

Cobrit per la blasfema, l'impotencia i l'indignació, entos nrament a la Duana.

A la matinalada veiem la visita d'alcary del Vayo, en vers el qual sento una gran simpatia. Home de gran cultura, escriptor pens velpe, sabe esser ministre d'Estat - l'amic ministre d'Estat digue que ha tingut la Republica - en circumstancies dificilissimes.

A mi, però, cot convenceix-me que no hi ha res perdut, que les coses van tant be i que cal esperar

optimista.

Totia a punt d'engegar-lo al cotxe
 En apuntar l'altre, em dixeru que del ped
 habien mort tres criatures.

Les coses, doncs, una ven mes be que mai, reuyn al-
 varey del rany.

La pent ben aigua d'una riera que deixa fau-
 cosa de la pluja i que vint ha fet funcions de n.e.
 fo, com et si s'ha acabat, no be res. I amb et si s'
 han acabat la paciència i l'esperança.

sense ventar-me - una que, gracies al diu de Felicitat
 i de Terol ja no em ve de nou - i en vista de l'optimisme
 del ministre d'Estat, dono orde de cremar la documen-
 tació secreta del Conu de Campanya. El cop de
 emens de la Jorguera, molt amablement, vol conuen-
 cer-me que no cal cremar-la, qu'ell la guarda
 davant una proposició tant sospitosa i tant estúpida
 - per què mica més? - li pregunto:

- I si a parar a mans de l'enemic? Ja sabem que
 en poder resultar proument ^{comproment} ~~comproment~~ molt compromes-
 sista?

tot tranquil·lit ja-me. També està segur que
 les coses van inimitablement. També, com a stray del
 rany - per uns altres motius, però, - es optimista.

Malgrat el seu bon deij i el seu optimisme,
 la documentació es cremada. (si hove hagués fet
 el mateix amb tota la paperassa que quedà a la
 resguarda molt que avui me fessetats encara

nuriem)

El cap de Creus me signarà la cura d'hi.

La fonguera deu arribar una vida breu i agra en temps de pau. Aquests dies, però, se pensa i fastig.

A la carretera, que és, com en molts altres pobles, un mena de carrer major, al altre carrer, per terra, trepitjat i brut de fang, hi ha papers, mitjons, mantes rebentades, mitjons, berret, pot de Hanna, roba, còps de pa, pell de taronja i de llauna, sabates despariades, camises velles, deixalles que la pobre gent, en fugir, ha llençat per a atropellar-se de pes.

Parsejant pel poble - no se puina altra cosa bé car tota la meua feina consisteix en esperar (esperar, que?) - trobo alguns amics, molts coneguts: Havarris (Costabella), Tuck i Sabat, que parlen de tanta paua com Bonpu, Manuel Supràries, Jaume Pastarell, el president d'un Casal d'Epura - a quells banquetes d'homenatge!, a quells còsmos d'honor! - un aficionat a repidr, un altre aficionat a repidr, un còmic, un altre còmic, tres o quatre periodistes.

Amics i coneguts de Barcelona i d'arreu de Catalunya, aprofitadors de la República i la guerra, o pensats i honesta ^{després que ho ha} honrats deus tot i ho ha perdut tot per la República i la guerra. Entre ells trobo el parent ímpro, el marçat i el doctor de Ribera, el meu ajudant.

- ¿La men mare? - el hi presento.
- ¿Ha quedat a l'escuela amb una tia de Ribera. Ho s'atja un aci a casa l'adelta. Que no hi col veniu?
- Que hi ha hoc per a dormir?
- Home, tractant-se de corte be n'hi devia haver.

Adelita es l' esposa d' un cap de policia, molt simpàtic i cordial. A casa son hi tres. L'amic Andreu Xalabarder (1) amb la sen dona. ¿Hi tres o un gran nombre de policia? - mai no havin estat tant ben guardat com ara, excepte quan era a la presó - que no estan gens tranquils car hom deu preocupar-se la gent de les Hoves.

La senyor de la casa sue dice:

- M' hauria plajut rebre t' en altres circumstancies. Ara hauria de dormir com pupu...
- Ho v' hi aurini, que no te cap importancia-feij fo.

La teua casa on dormir, cosa peu facil car la fougnera era plena de gent que, per a combatre el fred - i mica cosa que si podiem combatre - ho en vaia tot. Adhuc les escales i el portal i el caniny i el cotxe de turisme i el carro de tracció animal eren convertit en dormitoris.

¿Est a dir que el pobladi de La fougnera feien tot el peu polien per as malaurats feipitius. En una sola casa d' un carrer que deu el nome d' un mestre del poble hi dormien i hi menjaven viat i res.

(1) Hant a Argelès (Piemens Orientas)

Cap. 869 (19)

(Recordo que Bospue, tal vejada per a que emm conveñies que la sex era una beneiteria autentica, absoluta i total, m' havi proposat: - "viga usted, Cusiñaris: ¿má que no repiera usted una casa?")

Ja tene l'ornitori. Sin corre'tobax una casa on en excavan et suministre i també la tubo.

Pegueron mit he popus topax a tanta, com les persones i menjax calent amb plat i cobert com les persones. Lo cert que no hi ha ni, però he begut, en finit el topax, una prau tassa de cafe.

Y aquesta nit, després de moltes de dormir malament, he dormit be: vestit i a terra, devant el foc de llar. Per matelas tenia el capot-muerta, per coixi - el coixi, la veritat, no es massa bon - una coixinera de ciprons.

Aquí, en l'hexax-me, també plou: per no variar, y per no variar, el carrer son pleus de pent: de pols de pent de tot el estancament social, bruta, descurada, que fa llástima. L'altre aquesta pent utro. Propy l'atuberta i amboni Carrer. ^{Fan} ~~Rever~~ - segurament per que un amic i el sentiment amical agudiza la sensibilitat - me llástima que el altre. Brut, mal sent a partat, unllay i pleus de fang, munt de carxament i de ped, Fortuñet arrosya una manta fangosa i el carrer de Carrer he es derrugat una canal per la qual regalima l'aigua de la pluja sense que ell - atínt per la desesperació - n' hegui esment.

L'encuentre amb aquest d'amic, que venen de l'altra cadena, la del Perthuy - fugim de les

castells, i les castelles arreu ens barren el pas - coincideix amb l'encontre d'Esparza, valencià, un xicotet, cosa que no li dona gens de simpatia, i comensari d'intendencia. Esparza soluciona rapidament la situació. Encara jo es meus amics amb prou veiet i colpejant-los amicalment l'expulsa - Cairin està tant feble que tentineja a cada colp - i se l'endú a la casa d'unos amics seus. Cal fer terra amics a la frontera. acabava d'arribar i la seua simpatia li ha guanyat ja un vent de amistat.

Entrem a una cambra molt fosca de la planta baixa, una mena d'estable, on hi ha soldats i altes sent i, un cop dins, s'ontuberta i Camion es deixa caure, retut, a terra. I a terra, famolencs, menjem un plat de Mentilla amb butifarra, un tros de pa, beuen - beuen extraordinari - un car de vi.

- I ara, que' pensem fer?

No pensem res, no sabem que' fer, no sabem on anar, ni poder-ho, ni pensar de passar urament la frontera. Amb tot, aquesta hi ha / an, el seu fill, que amb d'infant i que en aquestes circumstancies tant dolores te mes creyte que no molt homes.

Esparza em pren apart i em diu:

- Deixa't estar, fes-te càrrec que el seu estat d'anima no es permet adoptar peires solucions. El millor es esperar, i veure tot això en que' para.

- Pense que entrem en les Heres i que estan recuperant 20
la part.

- Ja ho penso, i si et venient arriben me s'enture a la me-
u Intendencia. Ara el miller que pota fer es no sortir al
carrer. I dhan dormir a dalt, car ja ho parlat amb l'amo
de la casa i malgrat que te molta part es hi trobava
un bloc.

A la tarda, o a l'endemá - no ho recordo be - arriben
l'epora i la filla de Carrion, que, malgrat haber-se
cumplert en una colonia exotica, no habia pogut pas-
sar la frontera. Carrion les creia ja segures en terra
de Franca i elles es presenten dient que es hi habien
volat o habien perdut l'equipatge i les joies.

A la Spana trobo un alt funcionari, fondo - no re-
cordo el seu nom, i tant hi fa cas en mots bonics et una
es tant us una estipenda - fundada a Barcelona de l'
apropiació "El amic de l' H. R. R. S. Que volguere la me-
u que recuperen la part. I afegix:

- Ho t'aurerim, que tot avirá molt be. Requesta mit co-
ten la carretera neta de part i vehicles per que se t'ac-
tix molt material

Ja, que t'acorta i t'ajuda solament, penso que es
inutil discutir i que cal mes deixar-ho esser.

Aquestes mesures em semblen massa tardanes i man-
cades, per tant, t'espacia. Ho t'ac anima versió
contra Heres i alvaré del Rayo. Crec que la cortina
de Heres - "Resistix" - era la mes digna i la mes

Lògica en un cap de govern que està en guerra. Ho heu 21
 ha, però, res a fer. Ho tenim armes, no tenim avions; es po-
 bres soldats estan demoralitzats i cansats de lluitar en-
 viant l'indiferència venida del nord. Ho ens venen
 Història, França i Hestolini: ens veu la llo intervenció. ¿Per
 venen els errors - imperdonables per culpa dels - del juliol
 de 1936. (Són referents a les diverses accions i picos arrels
 de tipus polític)

✓ veuen tres revoltes amb molta freqüència.

- Una deserta que ha caigut - en línia al ^{heroi} que e
 l'ha de fugir fugir com el altre.

Ho crec en el deserty. (vec mes aiat en l'afany
 imbecil de disparar una arma per que si, sense ning
 ni me).

¿em sembla igualment imbecil recuperar la
 pent en aquesta hora última. Se que han de veure a-
 gues pobres soldats que, o venen ^{venen} retuts del combat de
 l'ebre - heroica operació militar de contingut polí-
 tic, fet per a la pobria: per a la pobria de bretos o
 cretins que no volien veure - o no han combatut en
 cara i desconeixen per bé en abistut el manij de
 les armes? Quin cratge, quina combatibilitat han de
 tenir el que volen que les intendències i les indus-
 tries de guerra han caigut en mans de l'enemic?

Quina moral han de tenir aquestes pobres i alnegat
 minyons que han vist deserty molt dels seus caps
 a Heida, a Navellona, i, ara, a les parts de la frontera?

Amaten Xalabardes - Heial i ^{complido} ~~complet~~ ad huc
 en aquestes hores confusonaries i de deserty general -
 en saber que la generalitat corren els seus agens a fer

gueres, deixa la muller i es reintegra al seu Hòe, 27
 que no es pot un Hòe massa tranquil sac l'acció
 italiana - un del pilot arrestat de la població civil
 es Bruno Mezzolini, fill del dictador - l'home de fe
 cada dia i gueres.

A l'ajuntament de la Jonquera, que l'alcalde i el
 regidor han abandonat tots uns amics de Tarragona
 i l'obra de Montserrat. Esperen, com tots altres, que
 la situació es resolgui per si sola, actitud que mai
 no conduirà a res de bo.

Un diputat d'acció catalana, advocat, calderer
 i home molt actiu - a vegades massa actiu - es critica
 de tant en tant i al hi diu - També! que no temem
 que tot marxa de manera inenlairable.

Toto a Carrion pliant. Tot i així maldo inutil-
 ment per a combatre-lo.

- Carrion diu, pliant (ho veureu molt bé):
- aquesta dona ha destrossat tota la meua vida!
  - Se puina dona parla? - preguntat en veu baixa a
  - el donsberta.
  - Se la ven.

Revel fortament i ja no m'estranya en les tra-
 gèdies de Carrion. Aquesta dona com la ven i xafar de
 en indigesta, absolutament antipàtica - n'hi ha per
 a això i molt més.

En vista de tant optimisme, decidixo arribar-me

La meua missió es finida, el meu deure l'he acomplert
 a l'estament. Ningú no potia fer-me cap retic. Falcó i
 Broque (i si me'n fax ni es indiferent) Falcó i Broque
 es pueden. Ho s'hauria salvat res - ja res podia salvar-se
 si me' hagués quedat amb ell. Ja no hi havia comissio-
 nis, ni capitans, ni soldats.

A les quatre de la matineda em vertexo de
 paisà i, amb el carron, el Tronsetta i la muller de
 Xalabardé em prenc el camí del Parthuy.

Ho duem pare equipatge però a mi em sembla
 que encara es duem massa, cal mai no m'he pla-
 gut amb cap carregar. Jo porto una "sex iette" - que al
 carrer d'una gran ciutat faria molt bon efecte però
 que de nit i en plena carretera deu fer un efecte ef-
 fany - que conté una pinta, un flascó d'aigua de Colònia,
 un tub de pasta per a les dents amb el seu recipient,
 una muda, un paianua, un volum de Conrad i
 un altre de Romain Rolland (1) - Victoria i Colas
 Breignon, que m'acompanyaran durant tot l'exili - i
 l'original d'una obra que havia començat al poud i
 que no he acabat encara. (11) El altre, maletas, maletas
 i fardell, cosa que es oblige, i no me'n pucó pas a de-
 tancar-los fora torint.

Es una nit feda i clara. Ho hi ha llum però el
 cel es tot punzellat d'estel i la seva pal-lida clara
 il·lumina la carretera, pareixi deure a aquelles ho-

(1) A l'Agullana havia llegit altres llibres, entre ell
 el Journal Intime de Henri-Frédéric Amiel - com del llibre
 de Haurat el llibre! - i quatre o cinc pipes.

---

111) Finista a les tres, ha meca un flux de cre-
uana per ja d'una visita de la Hiliticia o la Jortapo.
(Nota de 1951)

res. Sair robe i no del tot deserta perquè trobem dos 25
o tres grups, careyat, com unaltres, amb tota mena de
maletes i fardells i pue, com unaltres, i a pen de nit
per a evitar les afluencions, la vida a la humani-
ta de les tres diuines.

En les moments properes creuen les fogueres
del pue passen la nit al ras perquè no han trobat oportu-
at poble. Penseu en les fogueres de la nit, tant catalanes
de tant fran, que fa olor de coca ensucrada i d'oi-
guardent, de pitrora i de clavell, d'alfolre i de don-
jive i lonica; en les fogueres de rondalles de flops i pas-
tes que fan olor d'infantesa.

Les fogueres d'ajuda nit tant trista, canvi de
França, no un com les de les nits joves del temps de
pau. Un mides, no tenen múltiples ni rialles. D'ara
endavant, una foguera al camp en recorda sempre
l'èxode.

Una de les parades la fem en un bloc de guai-
dia del carabiner. Han encès foc i orten al instant
del foc procurant canviament fer-se passar al fred. He
que amb el foc, ho aconsegueixen amb el coure.

Ja es veuen els tlems del Perthes. Inconscientment
tot sentim una sensació d'alienament, de desti-
rança. Hens ací la part dreta de la terra del Tres de
l'Hume.

Pensar en Catalunya? Cantar la romança
honrada de l'orden a Catalunya que canten els
professionals del patriotisme? Hi sortie per cançons
ni en plan de comedia. Catalunya la due al en-
i ací amb un raí rafi.

Avançem amb nos dolent, amb unes crasse. (com 26
 hom uns impens, creiem que ja s'ha acabat el nostre
 catvari. (Ho sabem que el nostre catvari no ~~ha~~ serà
 tant breu com això. (al saber perdre. (al saber pagar
 l'haber perdut.)

De nit encara, arriuem a l'entrada del Perthus,
 primer poble de França.

A l'entrada del Perthus, a la dreta de la carretera,
 - la dreta venint de Catalunya - s'apropen camions,
 cotxes de turisme, cars. És un ped sec, tallant. Tanquen
 l'alip - un alip d'estipeta, és únicament per a les
 nit de lileu o de les popes on a Barcelona eren obli-
 gat l'incendi o el foc - em pots un alip de cuir
 que em deia l'expressa de l'alabardé. L'expressa de Ca-
 rna se n ha anat a ploripujar a l'interior d'un tu-
 risme abandonat i, en veure s'hi està, te la bona pu-
 sada de convertir el ploripuj en rones. S'entuberta i
 ran el seu fill s'han arrancat estintolat al parafang
 d'un cotxe, llor no se massa agradable per a passar
 la nit una matinalada al Pireneu. La senyora Xa-
 labardé, - veig mes pràctica, ha cercat llor una una
 petita popera. És, per a fer-me passar el fred, fumes
 i pastijo.

Et est clareja lentament - un verd-blau dolent d'
 aigua marina que em recorda les cales meravelloses
 de la costa Mar-i, amb les primeres clars de l'alb,
 començ a perfilar-se, al et paistatje: unes munta-
 nes encaputades de neu, unes arbres de traques

mies, la taca blanquinosa d'un caser. I de l'ombra ²⁷
 s'apexen el rostre de la polra pesant que espera, amb un
 foia mortal, poder passar la frontera per a - polres!
 com s'enganyen! - sentir-se lleures. Rostres lívids, en
 l'aigua feta de la matineda, rostres dels que han dr-
 uent moltament o no han drunit.

Trobo Lucie Huette, que havia eixit al dia abans
 de la /mpuera - campí pui pui! - i que ja creia
 a França.

- Ho vaeis poder passar - em diu - Quan em to-
 cam el tra a mi, el control es ven que tenia gana, he'n
 anà a tropar, i al renegader tancaen la cadena.

- Ah! Hi ha renegaders?

- Si, home. Ho es piven de res. En rebre amb tot el
 honor.

Ho em creia, precisament, que irapuesien a rebre'n
 segons tiples, però, raja, et saber que em surten a rebre of
 renegaders no em fa cap mena de gracia.

Huette em demana si tinc puellom per a menjar car
 des del dia abans ni ell ni ell ni la seua esposa. L'astreu
 Anna Peris, no han tastat res. Trobo no he'ox, no he'com, una
 flasca de pa i un tall de panet.

Tot es blau d'altre i el paisatge te una bellesa artifi-
 ciosa de decoració de teatre. L'aire fa una olor asper i forta
 de molta, d'olapa, d'aigua de neu. El cotel es fover i tant
 tot en ^{verte} fover un que sembla de vidre en el cel que
 sembla ^{de} paper.

Apareix en les primeres cases del Paxthuy, que la

tres latines nauseabundes; la França del 25
 Lavat, del ^{Pétain} ~~Robinson~~, del ^{Maura} ~~Tardieu~~, del Stanin, del Am-
 net, ~~unipartit del poble, traïdor a la patria, un~~
~~partit que no volia veure de repais bests.~~ La França
 del Henri ^{des autres vaincus} ~~Reaumont~~, del Clemenç Vautel, man-
 xants del feixisme, venals i facil a tot consens,
 a tot negoci brut. La França - femer, la fran-
 ça - comunista que ~~no~~ atopa la legió d'honor
 als ~~traïdors~~ ~~ministres~~ ~~traïdors~~ d'armaments
 i amenaça el homes dignes. La França - Costell,
 la França - ~~apenas~~ ~~de~~ ~~repais~~ ^{arrangin} ~~intelectuals~~. La fran-
 ça ~~vestida~~ ~~tota~~ ~~vestida~~, tota tal difertiu;
 la França que pensa ~~amb~~ i vent amb el baix
 vent, la del ~~polític~~ fill de creuet que haur-
 ria valgut mes ofegar en l'aigua del vidre;
 la que odia la ~~petit~~ pobresa i la intel·ligència,
 i, amb anima rit de laçai, frega les sabates
 del ric, del poderós; la que no té atenció
 en que el titllet de Paris ni atenció certura
 que la del tatarai de xers.

Per a mi, però, si hi ha un atenció, una
^{amb} tercera. La França de la Revolució que veix el
 1789 amb la presa de la Bastilla i surt el
 1794 amb la caiguda de ~~de~~ Maximilien de
 Robespierre i el vent amic. Cinc anys de
 llibertat. Cinc anys de sacrifici, de lluita,

de dignitat. Veritablement, me pòem una 26
 pens apuella cine aux magnific; plures-magnific;
 i plures malgrat la "magnific humani-
 tain" inventada per loctr fictitice - encara
 avui somen caliu i replaudr at nostre vna
 misurable de cada dia, i encara avui, at
 pelt les bones venilles, redimicem le franc
 de ~~la~~ abjeccio. Les vna dirigent que no v
 avenguen - perque no tenen verengue-
 pactar amb el feixisme.

Tot el present teulh i naucauend deca-
 pareix per mi davant l'evocacio del passat.
 Tot l'avi mancau en absolut de digni-
 tat i celon davant ~~la~~ l'altre ~~magnific~~
 replendent. El jurament del poe de Pilote; Mi-
 rabeau; Raitly; La Fayette; ~~la~~ Caville
 Desmoulin; al Palais Royal; et poble partipant
 triumphant et vnt ~~de~~ del ministre He-
 ker, et pare de la ^{del} reunion de Huel, i de l'abje-
 te que d'oreans, ^{que hem by Huel} ~~de~~ la lotiga de Custier;
 l'assalt a la Bastilla; ~~la~~ l'assalt al
 abasregadors del vani de tant autroi; la vnt
 de Doulon, de Bertier, de de Lannoy; el
 banquet del puaules de vnt a Terralles,
~~at~~ la familiarial obligada a entree a
 Paris; ~~at~~ et poble potant el 20 de feuy la

Lo aspect vent de la France d'atier & co que
 red le fra del contrari, lo mes ^{mensurage} ~~del~~ la France d'ani,
 que oia el pole i l'intel-lijent.
 Si els entrapen i ric - l'ripes de la ten ripen
 no interegra - la patien del Dret de l'Haine i obli-
 via de bat a bat les seves atores ~~del~~
 - carn de dona a l'impis, perfumada per coty,
 per fuerlain, per thobismant - i t'assura a
 la seves taules exquisides i recuberts, si el
 pole, passat de Harp, passa sequena, con
 t'esperen la portien i la ingolenia de la poti-
 cia i el mensurage i el recubert mes estupidy
 del que ~~del~~ ex creuen signes ~~del~~ per que
 son ric. I no saben que aci, com ~~no~~ asen,
 mes els reparten ric tot die ric.

No oblidis, mes que hi ha un Fran-
 ca francesa, a collidra, cordial: la del pole
 i la del intelectual, - en die intellectuals
 no esen referencis als Berant, ^{de Berant,} al Santel,
 a alha racaille del mateix estil - la
 del treball i la de l'esperit.

XXX

Perthuis

~~del~~ i han format dues vies per
 a veure el parrapre; una davant la caduca
 guacodada pel empalme; l'altre, la del peiri.

al cap de deu minuts veig com el dipu-^{Ho}
tat, amb el seu cotxe i les seves maletes, entra
a França. Ho veig que ja ho anat i tornat de Vi-
gneres.

Però de les dotze del mig dia, ja amb el pat-
sapat i sal, tregis per un terreny pauera. Ho sento
cap pena per que deixo eura. Ho em fins
ni una vegada a esguardar la terra que
ni he vist veurer, la que tant he estimat
i estimat, per la dignitat i la llibertat de
la qual he lluitat ^(i que no he i tornat a veure) sempre, he sentit mal
patriota, però ~~no ho sento així i~~ ho sento així i
així ho he de dir. Compreneu ^{era, au!} que no avo
ni per malament una elegia patriòtica,
una present tipic i lluc comuna d'adieu a
la terra madura. Ho per fer-ho, però, perquè
no se mentir. La patria no ~~es~~ es tan vol
l'extensió territorial d'un poble, les seves mun-
tanyes, el seus rius, el seus arbres, les seves
ciutats. La patria he ~~la~~ veuen el seus ~~fills~~
~~fills~~ amb el seu pensar i el seu sentir. Cata-
lunya no son els italians i els ~~als~~ alemanys
que, eridat per aquest titella Siminut que
respon per Francisco Franco, amb la rolla
i la deshonra. Catalunya no jo, que en fu-
jo. Catalunya no tot es que en fujo amb

mi, tot el que l'han defensat com jo. O mi lla 95
que jo.

El Catalunya i per fora - hi ha quedat honrada
que no ha pogut fugir i que mereix tot el nostre afecte, tot
el nostre respecte. El que no ha pogut fugir, el que
no ho ha hagut cregut necessari, el del "que s'acabi com
algú però que s'acabi", o un iniciat o un finalitzat. La puei-
xaven de la República perquè cobrava sense treballar, per-
què no hi havia com a mi tramies.

Si, la patria, ~~encara que~~ ^{encara que} ~~sembla~~ ^{sembla} paradòtal, com un altre, el
que en fugim, a part el que s'hi queda i ni en persequim
o no tenen altra llar que la presó. Malzac, en la fauste
maîtrese, diu: "on porte un pays et ses haïnes avec soi".

Y la son espiritualitat, i el seu amor, i la seva intel·ligèn-
cia, cal afegir.

Cal encara no recordo quin altre vigat. Ho ho recordo
perquè França es el país de la paperapra.

Per far ensenyar el ^{document} ~~document~~, per pura l'i-
mita. Per funcionari en pregunta si portem
diners, si portem francs.

- Ho. Perquè?

- Perquè per a entrar a França calen diners.

- Y aquesta mesma a qui obelix? - pregun-
to al funcionari que, dit sigui de pas, no.
Seu estar acostumat a tractar amb persones
i es amable com un cricó.

- Per a evitar que a França hi entri mala
gent.

- Però, home de deu - jaip jo, estany adistim-
ni la mala gent serà la que entrarà amb di-
ners. Si els pobres son el homat sempre, però ho
son ~~sempre~~ més després d'una guerra.

Amb una política encisada - d'aquesta
política de l'element oficial francès en la
rebi després moltes més pobres - se'm feu del
davant dient-me:

- ~~Cal~~ ^{Cal} ~~històries!~~ ^{històries!} ~~El pas de discussió!~~

Després d'una invitació tan gentil ma-
to al carrer. Els meus amics, però, que
creien poder arribar tranquil a Perpinyà, et-

bar ... Ho podem repetir perquè ens demanen dos mil paus 77
a cada km... hi venim nos a cercar i portem-los...
fa està. Respirem tranquil. Ara només ens cal separar.

Mentrestant jo me'n vaig a canviar setze duros que
tinc en plata.

Una entradeta minúscula. Un taulell minúscul de
en el taulell una dona encara jove, o que ho sembla,
rosta com un melindro, prima com una flama, vestida
de cotó. És un cab amb faldilles i parla en francès

Està espaventada, no s'enten de feina, remenant
loies i diners. L'omni maquinàlment i en el seu ull negre
hi ha una antipàtica, una desaprofitable tènica de col·lec-
cia. Les seves mans es contenen com un pes, però no ho
observat en tot el que tenen massa contacte amb el di-
nert.

(Després del negoci, al cab. El porren de l'alcoholitzat
faladice, que tancarà al camp de concentració al prau al-
tista Felie Flies, condonat amb la fecció d'Houer, permet
que uny lladres, emparat per la pendermeria, volin de
la manera mes indigna i mes vil a uns poble venent.)

Per cada duro que dona vint paus. ¿en pregunta si
tinc n i l'ipox per a vendre. Succeuent, hi he que no
vull vendre res perquè he vist com d'un ouell d'n en
pagava cinquanta paus, i a mi no m'aporta que en
colin.

En escoltar aquesta resposta, que, naturalment, no
esperava, resta un xic desconcertada. Creupreu, però, que
en lloc de dissipar-se val mes que aprofiti el temps
viant i m'acomoda amb un somriure profeta.

a Franca. Et gest em semblat 46
 per impatie, car esse que, mal
 fiat et desoi, l'home sigue no
 ha de deserta mai i ha de com-
 plir et seu deure fins a la fi. Com-
 prene, per, que aquesta manera me-
 ra de pensar i de sentir es la
 més practica. Peren etl té rao ha-
 bent clar que ho ha fet ~~amb~~
~~peren~~ peren peren peren peren peren
 peren peren peren peren peren peren
 obria em etl.

~~peren~~ per de perente,
 etl no ha concepit ~~peren~~ la tra-
 pedia exenta a des cillins temps.
 Etl, de la vorta peren tan no u' ha
 concepit la festa major en aquesta
 festa major que tan casa peren
 i que un foren mes dignes i mes in-
 tel·ligent que el vortu hauria
 cabut eritat. Et vortu foren, per,
 també s'ha dedicat a la festa
 major: sent disents a tot dia
 a base de tipus i blocs comuns,
 bromejant amb la mecànica grates,
 usant i abusant del vortu oficial,
 superant - i ~~peren~~ ^{captes} per ados-
 nement - hi part a tot es nepos

autorax que surt a les sis. Mentrestant, com que no
 tenim ~~per~~ altra cosa a fer, dinem: pa i peixit. El
 nostre repim alimentici es un xic monòton, però no ens
 toca més remei que acceptar-lo. Després, per a fer la diges-
 tió, passegem pel poble. Ens hi veiem salvats, salvats de la
 pluri, ~~de la~~ tal vegada de la mort - pel que a mi fa
 sense tal vegada, i així ja me t'ha ven anunciat des de
 les ratlles fallideses - i moriem.

Després de la crisi supantona de l'èxode de la cruti-
 cia i la miseria de la franquera, el Perthus sembla
 un poblet ideal, un poblet de tarjeta postal colorida:
 net, clar, ple de cafè, ple de pert endiamentada
 que ens contempla indiferent o encuriada.

Així no hi ha sirenes ni breuax deiff - per ara
 car després de la política de l'ho intervenció tot pot
 arribar - així no cal fer una, així la pert ^{ent} riu
 - sembla impossible que encara hi hagi pert
 que riu - hi ha tabac, bona beguda, bona tau-
 ta.

A les sis prenem per arrelt l'autorax i arriem
 sense entrelanes a Perpinyà a puat de nou
 del vespre.

pue, com cada Simneup, 50
 ma a ~~xxxx~~ rkiar a Font Rouen.

No es esperem i oprem. Opren amb
 molta pana, val a dir-ho, malgrat
 la tragedia. Decididament, el nou fi-
 sic hi, colquem no colquem, una
 gran importancia.

Opant em Simen que atiu se's
 presentà una bona pre i es li que
 que si alhi no m'enviava tres cunys
 panes la meua vida recitara. (re-
 fueren de bona fe a puerta menta -
 La estúpida i bonaren es tres cent panes.
 Naturalmente, es veure que han es-
 tat estofat no es la cap gracia, hi
 a mi tampoc, que no tinc manes
 de tornar ~~las~~ ^{apuestas} ~~quantitat~~ ~~de~~ ~~cu-~~
 rant despres en aquest afer tan em-
 jos tens que trapi estats i puen
 la bon fe de l'espera del un peis.
 Dicha ^{antra puzca} ~~reputada~~ - persona de la qual
 no pot dubtar-se la qual vaig tro-
 var a la bouqueria i a la qual vaig
 (1) Heret o auterive (Hanta Falconne)

Souar l'adessa d'apuerta 51
 casa de Perpinyà on passai uns
 dies per si tenia mitjan de comuni-
 car-la a la meua pola muller. L'en-
 deua em dirian que han int entran
 l'ertafador a l'Hotel Ripint, molt re-
 puentat pel feixistes. Ho aconseguirem,
 però, atrapar-la. ~~l'astima.~~

El heroge de la int arriuen el
 altre fill. El noi es un noi molt
 amb el ull molt, una veu un xic for-
 ca, molt vermell de cara. ~~La~~ heroge
 her es, tal vegada, la meua reyna de
 tot. En el altre Souina mostra el
 sentiment del sincer en veu el que
 tenen una reverencialitat un xic
 ridícula. Una persona es sembla
 respectable ~~ni~~ i digna de tot
 la consideracions si es rica. El pobre
 pertanyen a una raga apart.

L'alter filla ~~se~~ seria passada
 si no es vestís com un paltó,

52
 // - es capells, roquets, un can con
 horrible - si no es un petit i un
 un paltas.

☆

Com la casa es plena de versos - un
 quinze i el fill de ^{Fortcupeta} ~~Fortcupeta~~ ~~Fortcupeta~~
 i la muller de Xalabardes han de
 dormir a casa d'uns veïns molt
 simpatis, es arribats - he de dormir
 amb ~~Xalabardes~~ Fortcupeta.

Així no em fa porre prou,
 però ho accepto amb resignació, per-
 que durant la guerra he dormit en
 terra, arribat a un cadira, dintre
 un automòbil, i perque tampoc no em
 venia de res no resignar-me.

Finalment ja havia dormit amb ac-
 ting, amb repous tiples, amb batla-
 rina, amb septetistes, amb Lauer de
 circ, amb Lauer d'aprestes que ho
 sent com cat pualificat de dolent-
 tes - i que moltes vegades em he

de front Caputlan⁽¹⁾ - has caigut a casa
 del capità Huetolius, ex-socialista i po per
 unes a l'europa per delictes comuns; potser en llor
 s'entran a la Franca del Sud de l'Home
 has entrat a l'estat de ~~la~~ les canyes
 negres i l'oli de ruina.

Sembla, però, que aquesta facció respic-
 nyanença - el pare ex català i un veí a Fran-
 ca per a no anar a roldat - està bastant ben
 situada i té una certa influència a l'op-
 portunitat. Són parles de les seves accions,
 de les seves relacions: un president del Centre
 Radical socialista, un certain diputat, també
 radical socialista. Lo veu, Lovers, que tot o' anen
 para. Jo, però, me recordo que ences l'home
 Herriot, president de la Cambra, i li exerce un
~~una~~ ^{una} recordant - li les untes converses a l'ho-
 stiel i les untes seves aficions: les pipes i la
 Revolució Francesa. Ell no me contesta ~~no~~
~~de l'ignit, de la p... però em recorda~~
~~na al prefecte del Pirineus orientals, que~~
~~per a...~~
~~de l'ignit, de la p... però em recorda~~
~~na al prefecte del Pirineus orientals, que~~
~~per a...~~

(1) Després - em dot molt hores ho de confessar - veuré que
 te ras el general de Cartelneau, que coneixeré al cartell
 de la baronessa de Batz, a Montastuc-la-Conseillère.

***

Lila

Una mit trufuen a la porta: la
senyor V. - apueta pent, malprat
exerciis, no tenen missyone - laia a
a bin.

al cap d'un moment puja exfe-
reida i se' sin a aveti:

- Demanen per tu.

Aveti, un xic intranquil, surt al
veder. La senyor V. pregunta:

- Ho sin per exerci la policia?

- Es pitja - sin la senyor.

¿sense donar me explicacions se'n
entra a la cuina.

al cap d'una estona, com si stema.
ne' ejiet. Aveti en crida:

- Capitevita! Veniu!

Surto al veder, seguint stet senyor

✓
al veder tres o un home ~~stet~~
~~stet~~ partant amb aveti. Ho se' i es vell
o jove. se' pue es alt, exerci solene, amb
una cabell negre i rissos de pitava, uns
ulls negres de pitava; se' pue un mal
afaitat; mal vestit; ple de fang; se'
gic te' un aspecte d'un home stet,

acabaras.

536

(com un bon vertit, el rector V. et l'ajuda molt malament, amb intempertat i rebell. A veti tampoc no està gens tranquil: no per per l'ensista del fructu, sinó per la presència de l'orde.

- que no et coneixen?

- loc Claret! - sin et pobre m'ingò, a llargant-me la via.

fo li estimo sense recelar-lo i amb tanta estranyesa com si en ho de Claret ~~no~~ m'hegués dit qu'en ^{du Joan de} Verrall.

Ell m'hece exment i, amb un gran ardet, - necessita un textu - se vol - em dir que ens habim vist a Atanyie durant la guerra, qu'ell haia anat a veure'm a la Comissaria i que fou Pere Trix qui me 'l presentà.

Malgrat no recelar-to encara, faig: - ah, hi!

(Claret enc en ta mil perspectives. Ho pover ~~est~~ conduint un ambulancia que li haia vist el pendar-me o no se'pui. Ho cal precisar si el pendar-me o el ~~part~~ quartu milig

570 III

o pui. d'important es et fet en ti, no s'ac-
 te. d'important es pue aci es pue es capido.
 ren honiat ens tes breuen tot. Això
 fa rotar et cap.

Com v. es te una part de caritat,
 com segueix esperant et non vingut,
 amb veiet, claret ens tin ti li pararia
 alguna cosa car pue capi a d'ocurrir
 a t'hotel. Et fill del reyna v. mis
 per treure i del davant t'intens pue,
 no pot per caritat t'acompanyari
 a una fondeta del carri, on, prau a
 la sen romanaci, no volti emperar
 la fita.

abans de marxar, ~~claret~~
~~claret~~ claret preguent re po-
 dia vendre una mèsquina d'ocurrir.
 Et reyna v. li dieu pue la deixi, pu'ell
 li fari una merced de cent francs
 i pue, pu'ell el hi tiri, li treuari
 la mèsquina. La perspectiva, per aquest
 mèsquina pue d'esperar guanyaria mi-
 lins, no es de mai tenir cent
 francs. Et la rep. y et reyna v. tam-
 be. Et reyna i, per - cal fer. li justici-
 ha estat pensat: li ha hagut pau-
 ces pue, explotant la miseria del

destina a la bona part, Han treballat
 han tingut int i han enriquit, la casa
 de les propietats, es propietat de l'ell i
 tenen un negoci ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 important de ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 d'orde i senten un gran respecte envers l'au-
 toritat i el diner, tan ha l'efecte ~~de~~ que per
 a ell un home ric ha d'esser per fora un ho-
 me s'igue de tot respecte, així se sembla
 bastant desagradable. Digueu en l'Independant
 diari infecte al servei de Franco, que v'ha dij-
 tingut pel seu rti a la nostra República
 el ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 pare, català, parla amb
 un absolut menyspreu de ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 que a un país de ximples i pobres india-
 nos i ell, pel sol fet d'haver decretat, us ~~de~~
 menyspreu iusticat per dir-ho - i ~~de~~ amb un xo-
 visme molt més estupid founda la seva con-
 dicio de no haver, i l'empenen la cosa amb han-
 us a la França, que li sembla el país més
 lle del món. a França tot s'hi: ~~de~~ la curia,
 la religió de treball, l'hipocresia, i el cortines,
 la política, així, aquesta manera de pensar
 i de sentir, es primer l'ieg amb la una senta
 pràcia. Després ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 actitut pràcia ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~ ~~de negocis~~
 anticipat, man-
 esta en absolut d'intel·ligencia, hi es més
 hagues anar de Terpinja havia desagradat
 tot l'agraïment que hi debia pel seu port re-
 itablement pensat i haverem a calat tera-
 llant-ros.

El fill volia esser artista - al menjar hi

58

amb una xuriaca de plaç. L'indignació, el fatig,
 tip, no em deixen parlar. Mins aquesta dona, fins
 aament apreciable per a molts homes, com si fos un
 mestre. ~~Ho~~ Ho sí sí ~~la~~ la pregunta ~~w~~ signifi-
 ca simplement o inconsciència. ~~El~~ El l'escrit-
 pos unes recorts un llibre meu en el qual
 blasmo l'adulteri en forma que a algú li
 semblà en xic d'una (1) i tota que encara en
 vancí per poc. Si haguess estat a casa meua,
 l'hauria fet treure a culentes. Ah, en aquest
 la casa ~~hauria~~ on hi se parlar, no em queda
 aquest recort.

Tent un gran esforç i procurant prendre-me ho
 a bona, respon:

- Ho ho sí: ve massa jove per a fer vida de nit.

Elha, que, respon es veu, es d'una de cervell, em
 mica molt estranyada.

x x x —

Des d'els d'aleshores, en un taxi, acompanyo a
 Toulouse, a la clínica del doctor ~~del doctor~~ ^{del doctor} ~~del doctor~~,
 et metpe de les mans recortades.

Elh no em pregunta si a Toulouse hi ha vida
 de nit. Elh tan vol pensa, amb una aspiració
 dolenta, en la seva ment i en la seva filla.

(1) "Mémoires d'un fils de matrone"

El senyor V., molt agut i talment com si es tractés d'una eminència, d'una gloria local, em presenta el president del Centre radical-socialista de Perpinyà que es, en la mesura trista i europeista de les realitats, un pobre home.

Físicament es un tipus excelsionista, amb el cabell i el ull - un del qual "mira contra el govern", cosa que en un radical socialista, proveniant d'Alsàcia, no es paire comestible - d'un negre de sabata acabada de cirax i amb la fac, xulada, de color d'oli. La amb brina i no fuma. La brina no se la tren mai - jo surpito que hi deu dormir - i un ne porta, en part al. Haix prim i de color d'altèrpinia un escura - dent d'argent que hom fa amb les plomes de patina o d'oca i del qual sempre, hi repalime un fil de laca. És propietari d'un quiosc de periòdics prop del Castell, però com es tracta d'un home important i ordenat tant vol hi ex al mati - a les tardes fa de president radical socialista, partit que a França es una mena d'equivalent del partit leninista - i deixa es diaris plens de fil de laca, talment com si v'hi hagués pas-sejat el carafol.

Qued un aire de protecció que em veta i m'empipa em dir que hi han atropat permís per a informar uns pocs dies a Perpinyà. Hi ha d'hi en un tó tant empàtic que sembla que per a remeial aquesta petita mercei d'ara cada-

Cap. 069 (59)

vant haure de cantar la Maxèlles i cada un 50
puanta passes i que cada mati, en llocar-me,
haure de veure un pare nostre taic per la salut
del Partit radical socialista.

Uns pocs dies, heus aci tot el pue ho pupus
fex per mi et ^{Edouard} Henriot que a l'any 17
any 27 i a Madrid et 22 em deia amic i em
obediencia et un libre Madame Recanice et
amic. (Despres, pero, talie, que Henriot haun et
crit et prefecte del Pirineus orientals demanant
me que tingues amb mi i et meus familiars
totes les atencions possibles; que et prefecte, mesme
Dukrotski, estava disposat a - me ho diria et
mater - a admetre'm al seu departament et
meus familiars i a mi, i pue et v., per pr et
que em puestis, hi digueren que "amb un xarxut
de pocs dies et hi hauria ben lo pue, car jo no
vria ~~des~~ res mes.

Despres del la un em proberei na cosa tai me
dolris. Despres et un tant gran facer com me han
fet i pue et apraire sempre - aquesta gran nee
pucina!

fa no cal pue m'ortipui tanca a casa.
fa pue inter et carer. y hi meto: per a sen-
tir-me thiere i per que l'atmosfera de la
casa s'encarix de dia en dia

~~que m'era molt bonic~~ El primer que feig es a-
 nar a la porta restant a veure si tinc can-
 ta ~~si~~ si pue, abans de reparar-me des-
 mess familiar, es hi havia indicat, entre
 altres lletres, aquesta intat rossetllosa, bu e-
 fecte: hi ha una carta de la meua un-
 tler, que m'escrive des de Lavau, departa-
 ment del Tarn, on l'he recollit en fa-
 mica helga. Lotie tant de mura l'igat, tant
 afellit per la trapedia, que el ull se'm ve-
 nen de llapis. Una senyora em pregun-
 ta:

- Que me passa, senyor? Ho ves dolentes?
 Promunt renovar-me - tota fue a cruce-
 fencio a mit pes - respone:

- Ah contrari: molt bones.

La pobre Anna m'espantada es venada

595

i se'n va apressantament, segueix puc veure
 les pès per un peuetat. Ella no sap, però
 puc veure alguns tants fau pluar.
 Ara a esperar l'eter de la man i el per-
 manent.

— ~~III~~

Vaig a l'Hotel Saba, a preguntar per uns
 amics i no me'n saben donar cap, fins fins
 que tal vegada al Centre Català els trobaré.
 El Centre Català es a l'avinguda del Pla-
 tan, davant per davant d'una oficina
 d'espionatge al servei de frances que, ~~ha~~
 oberta per la autoritat francesa, provisiona-
 lment de començament de la guerra. (1). El Cen-
 tre Català té una planta baixa, on hi ha
 un saló i un teatre, i un terrat
 on hi ha el water i uns miradors ~~que~~
 que ara serveixen d'oficina a una delega-
 ció de la Generalitat. Tots moltos pens pens
 talment com si encara fossin a
~~de~~ Barcelona.

- Qui passa? - pregunto.
- Donen Linyes - em responen.

I, ~~que~~ efectivament, puc arribar a l'alt
 i entro en una de les cambres ~~que~~

(1) Repis, si per casualitat es troba un llibre de
 xat algun exemplar, el meu llibre d'avis de guerra.

cohort amb algunament de nou, amb au-
to a la porta, amb tot de fucines i de tan-
tas, ~~perquè~~ et girant de tan en
tan una retallera de tipus i Hous comuns
per radio, i jo ent - car no han fet altra cosa
car no han sabut més que jojar-hi - a la
politica.

Sembla tament que per ell no hagi pas-
sat res o hagi passat ben poca cosa. No obstant
~~perquè~~ si un dia treuen a en-
trar a Catalunya, ell hi entraria amb
l'etiqueta de "màrtir penjada al coll: "màr-
tirs" de primer, de segona i de tercera zo-
na, que han ofert molt durant l'exili
representant cabaret i restaurants i prou in-
distint Catalunya, totosament, però, hi
ha el testimoni que de la nostra part del
camp.

Tubo altra gent: Pau, angel Samblan-
cat - del qual m'he habien dit que l'ha-
rien fusellat el feixistes - ^{Benavent} ~~exp...~~
~~han~~ ~~afegint~~ ~~al~~ ~~capa~~ ~~que~~ ~~estipend~~
~~una~~ ~~perant~~ ~~recess~~ ~~amb~~ ~~una~~ ~~afegint~~
~~durant~~ ~~la~~ ~~guerra~~ ~~i~~ ~~que~~ ~~despres~~ ~~prescis~~ ~~re-~~
~~que~~ ~~el~~ ~~refugi~~ ~~es~~ ~~veu~~ ~~que~~ ~~es~~ ~~un~~ ~~reunio-~~
~~ho~~ ~~axar~~ ~~en~~ ~~en~~ ~~visio~~ ~~a~~ ~~Montmartre~~
Marti Ferrer, ~~el~~ ~~for~~ ~~i~~ ~~Pla~~ - un del pocs
catalans dignes, un del pocs que ha ofert
i s'ha preocupat pel nostre fermament del
camp de inventario, un del pocs que potia
trovar a entrar a Catalunya amb el cap
alt ~~el~~ ~~causaturista~~

11) se us hi trobarà: ha mort a Colòmbia

64

Naturalment Josep Me Martí és un
 molt ben acollit - la República ha es-
 tat sempre generosa envers el temps-
 pus i el ambicion - per l'esperança de
 un nou direcció de la Humanitat, ~~de~~
~~quan~~ quan es creia l' "Llibertat" amb
 l'inevitable de quatre anys d'un republican-
 isme molt respectat, car quan el di-
 rector cobria poc i malament ja es va po-
 ner a ocupar el càrrec, li donaren una
 acta de repulsió, després un de diputat.
~~de diputat repulsió de diputat~~
~~Xarxes i el Martí~~

Repulsió, Josep Me Martí es sentia a la
 la troube amb les mecanògrafes i a ~~una~~
 una el cotxe oficial arribar per a
 passar al W. C. Tota aquesta part
 que sempre han anat a peu en ~~un~~
 veritablement terrible quan tenen
 cotxe.

Diputat, les seves atles funcionaries en
 la de la ~~República~~ República es limiten
 a frequentar el cabaret i certan-
 rant malament, si a deixar-se caure.

68
GP. 069
(59)

~~XXXX~~: una unció infecta per a un públic infecte.

Hi ha un restaurant chic, "a la Duchesne de Le Berry", que en altres èpoques visitava i que ara, es clar, en està prohibit.

Hi ha ~~XXX~~ uns pocs cineus en tot el país, per patetisme, començant pels francesos a base de Fernandel, que es un patllat amb tanta gracia com un canell, ~~XXXXXXXXXX~~ i així com Jean Huret, ~~Christophe~~ tot el talent de la gran comissió en un senyal de cançó - Virianne Rouanne, que un cop jupa la "Luna fatal", i altres distintíssims senyors i senyores per l'ortod. Filles d'adulteri, vestits francament bruts, històries plànures d'un to abominablement vulgar, o bé evocacions tantot les plies de l'imperi colonial francès en els quals es veuen tot el talent i els francesos, i totot oficial, tot tenen un gran concepte de l'honor: un en d'àngel.

Rebro una lletra de Louis Compaing (to li havia escrit sent demanar-li res) Reuavent comenta.

apuerta exacta un vol dix res i està escrita per a untee del por

Te' cas Reuavent. i com em dot que en tingui!

(com ja tervim papers i, per tant, podem anar tranquils per saber, l'any de la casa on ems està ^{el camp de} ~~per~~ envolta, després de copiar, ~~XXXXXX~~ a L

67

(café, animes parlant - est en este-
 una le població amb ~~tant~~ un
 opult un xic impetu i talment en ríes
 tractes de Budapest, de Viena, de Berlín,
 l'entorn al café - aquest que veu un
 paria en la qual, en lloc de canviar,
 hi ha ~~tant~~ pauc que s'heix en
 "l'indiferent" i fins a la bellesa. ~~un~~
~~l'entorn~~ l'entorn al café l'animes-
 fa una opuesta de secretes virtutes
 d'animes de resistir, hem d'elles, amb
 una veu agra i espucolada - sembla
 que parli des de dintre una patella-
 anuncia que van a tocar "foucaires
 et mantilles". La veu que es deu tra-
 tar d'una cosa molt important per-
 que entre la concurrencia hi ha in-
 ble mentes de satisfacció.

- Ara sentirí un mica espucolada,
 i de la veu -, em s'hi et veu i
 d'opuesta tota un aire de pas de
 de tonat i canviat. La veu aplau-
 deix amb un entusiasme que es
 mi em sembla inexplicable. La veu
 que jo no aplaudisc, em prepa-
 re et veu i:

- Que no li ha agradat?
- Sens. Din pue es musica capanyota?
- Si, senyor. Pero no es peñi: feta per un frances - em diu, volent me indicar d' aquesta manera que la musica ha d' estar bona per fora.
- Si pue ho sento, doncs. Pero, vaja, no em faci cabal: musicalment tinc un gust que no es cutllor.

Entic segueix que d' aquesta feta he desmerescut molt en el concert del senyor V. Per home que no li agrada "vombrear el mantille"! (D' aquesta feta i de les xafarde-ries imbecils i verinoses de la dona de Carrion, que amb tanta el·legancia sap triar mal per bé i de la qual puden donar referència monsieur - madame Paul Rottland, 52 rue de la République, a Montauban (Tarn et Garonne)

a la tanta on em hem arregut hi ha un home que s'hepeix el diari.

El fill del senyor V., l'ex-artista, molt nequitós, molt coverat, em diu:

- Anem un - en a una altra taula.
- ¿això?
- Mirem aquest home
- Quin home?
- El que s'hepeix el diari.
- Que' li passa?
- Que s'hepeix a l'Humanité!
- Seix em pue s'hepeix i el que vulpesi. Ho tome al país de la llibertat?
- Si, pero es que la gent patria pensar - se que aquest home ve amb un altre, que es un amic nostre.

¿ hem hagut de canviar de taula.

Diguemta meeq pui'era, q' ues sup'ent estupid i l'ux per
im revoltex.

Quan retrem a casa, malgrat comprendre que
ni hauria estat mes profit' callar, no em puc aquan-
tar i li dic a l'ex-artista:

- Hiren, jo no soc comunista i em sento que no se re-
mai. Pero soc republica, sincerament republica, home
d'espereres mes que d'Esquerra i crec que mai no
pobe' esser anticomunista. Aci a Franca, en p'vint se-
ty ha trobat mes ajut i simpatia la d'hoita del repu-
blicans espanyols contra el feixistes? En el socialista? En
el radical? Ho: en el comunista i en l'anarquist.
Per tant, sento dir-vos que em sembla molt mes digna
un diari com l'Humanite, que ha defensat la Republi-
ca espanyola, que no pas l'Independant, que defensen
a frances i als italians i alemanys còmplices de fran-
co.

Temo que no v'ha quedat pare convenient. ¿ temo
que també hauré descendit en el concepte que de mi
tenia l'ex-artista.

En el fons, pero, me'n alepro. Li agru'ent beneit tant
practic, tant assenyat, simpatitzem massa amb mi
es que, per Hei de les afinitat el-lectives, jo seria tant
beneit com ell.

Esse practic te, indubtablement, les seves aventas per.
Pero, i la propi estima'io?

79

Estem insuït, nequiter, la seva -
 verta d'una Franca que no sospita ven
 ens atreix, ~~l'esperança~~ ^{carrión} es venuda que a
 l'arpienyà viu un fetilló anomenat Carlos
 Grantó, que tal vegada pugui opuldar-
 us.

Anem a veure, i Fontcuberta, ~~l'esperança~~ ^{carrión}
 fa, i jo. Grantó treballa a l'apunta-
 ment i ens veu en un paradiu, ple
 d'angúnia, de m. tth es una home st.
 rista, una home com cat, i un altre, ve-
 per, el compresmetem.

A mi et veu esverament en la pra-
 cia i fàstip. Grantó es un tipus
 menut - tan menut que es deu dir
 Grantó per bromo car hauria de
 dir-se per talitís - amb un ventós ves-
 pre, uns cabells negres, un lipot negre.

Jo em pregunto:

- ¿apunta pobra bertola es preta? ¿
 "així" fa veros?

Després en Hejire i em semblava una
 cosa totalment desconeguda i carinidna.

Et pobra Grantó ens dir que no pot
 fer res per un altre, que ell no té cap
 influència, que ens arranquem com
 podem.

¿fa'icbi vent a comiatar-u, se'n en.

20/6/21

tu a la veu para tuota i negon
 de misericordia. ^{tu pos cas que el vegarria parlant amb}
^{una para tant compassiua i d'ora que un altre.} ^{exp. 11/11/21.}
 de me me ha divertit molt d'actes-
 vito amb aquestes terminacions, amb
 aquestes persones tant interessades, ex-
 cepte en el casu, es petit en tot: en
 l'alcanta, en el sentiment, en la men-
 talitat.

Pobres senyors grans! Ah, i ves a
 fer versos!

Què dius, Aleix, tu que no has
 conegut cap dels infinites grans' excau-
 pats per la França? Que tot reposta
 se un xic massa dur! Que en faig tal
 vegada una para massa?

Si haguessis estat "refugi" i "apagat"
 i haguessis topar amb la problemàtica, d'in-
 civilitat; d'immiseria, tota vegada
 que encara en faig poc.

XXX

XX

No puc dormir. De fa una temporada
 des de la retirada d'Anafò, ~~capítol: des~~
~~de que per primera vegada, vaig tenir el~~
~~moment del semi i la immensitat d'abdi-~~
~~cat dels nostres homes de guerra que no~~
 puc dormir. ~~apuntament~~

apuntament immens solis i ha accentuat
 des que va ser en terra francesa, aquesta
 terra francesa tan generosa per al exili
 de Franco i tan poc acollidora per al
 refugiats republicans.

La inquietud, el neguit, la incertesa,
 la desesperança, la pena, motiven el meu
 insomni. He pogut beutar per la meua un-
 tlla, ex cent. Però no se'n res del meu per-
 mans - rebut d'Anafò, rebut em jo,
 que restà al cap del meu de Campa-
 nya; rebut de l'italià, que, malgrat la
 proximitat de l'enemic, no volgué ven-
 re i de casa ~~apuntament~~, en ventida en
 hospital de camp, per veure si podia ser
 útil i si podia salvar ~~el~~ la meua bi-
 blioteca -, no se'n res de la meua mare,
~~apuntament~~ tan bona, tan

noble, tan abnegada, que es el més pro
 hip que que m'incia a la vida.

Si tingues diners i amistats amb un fer-
 macent francès ~~me podria prestar~~
~~la suma~~ em prestaria la solució de
 la mort, no pas com suïcida - per ara -
 sinó com homicida. Ho em presta, però, ni
 aquesta solució, car el pobre francès que tinc
 - tu o prou dels seus - el necessito
 per a marxar de Perpinyà.

x x x

M'he comprat un berret. A França i en
 la condició nostra cal semblar-ne sempre. ~~No~~
~~ho~~ Ho es que crepus que la cosa era fàcil
 sempre, car ~~si~~ he vist fent ben vertida que,
 malgrat el vertit, eren ordinàries com un
 rot. ~~No~~ És que el meu problema consisteix en
 predr-me més que la cosa. El francès, però,
 no m'ha de la mateixa opinió i en dir,
 a París, quan jo em puc i que no
 tinc papers d'identitat, em dirà:
 - Oh, no rai!
 - Ah, jo rai? Perquè?
 - Perquè vos feu cara de francès i de
 sempre.

~~El francès, però,~~

Vat a l'hi que això - ~~no~~ en el 77
 to pue m'ho l'ian i per pui m'
 ho dia - no em vullari nevi-
 sament un elopí i no em faia cap
 prava.

M'he comprat, Lones, un berret,
 he veure - me l' potat, me acisi me
 caricaturis to i home ap'it com tota
 la gent del vates, em l'he amb un
 còmic americà:

- T'has comprat un berret de francès?

- Perquè de francès?

- Sí, home! Que no ho veus puig
 als més estetes té? Això no son als,
 me aletes. El francès no les parlen
 sin amplex.

- Perquè?

- Per les banyes, que es l'estabariem
 o francariem de a les del berret.

~~xxx~~ -

Vaig a l'Hotel de France, on v'et-
 tatja un del aficional a

pobrem, et puat he de reure. ~~ET~~
 Mentre t'expres sento que ~~XXXXXX~~
~~XXXXXX~~ uns hays ~~XXX~~ te'm hipues
 at coll i que un ven certial i
 mois uasta ~~XX~~ ciida.

- Capterida!

La "Hum", et cariatuista "Hum"
 que també s'ha popiet caluar. Ra-
 bastut, amb el rotu de colr de ~~XXX~~
 mas caleset de colr, amb el, uns ulls
 negres i sempre uns aclusat, amb el
 seu buriere de buriere. [Recastem
 el temps passat, quan t'avisé Rou-
 re Trent i p, des de l'hipuella de la
Imatxa, fienre camp any a per a treu-
 re t'let Suero; quan, desques, a la
Humanitat, t'han de tanuar
~~XX~~ amb un papuet de tabac - el
 papuet de tabac no potin man-
 rar - ~~XX~~ per a que ~~XXXX~~ les bra-
 ricatura liaria; quan es bara-
 stava amb l'aduinistador, un
 aduinistador ^{del que tot hem parlat}
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
 molt mal rend.

d'aficior per a predicar 75
 part en la festa major de la
 República, en qualitat de
 persona d'un home jove i tant
 i per, dit que veia paves d'
 fensa, havia estat més be
 ditte una part de qualitat
 col·lecció fotogràfica que en la
 administració d'un diari.
 "Hum" em pregunta, indi-
~~cau~~ cant-me el afec-
 ionat a problem:

- Que vas amb aquest?

- Sí.

- Deixa't estar, planta't, que
 tu uns obles.

I com tolo que te' vas repue-
 xo el seu costell i me'n vaig
 amb el company que sempre
 ha sabut ~~com dir~~ ^{com dir} ~~el que~~
~~de dir~~.

De volte em ~~pregunta~~ pregunta:

- Que tens d'interès? Com estas de
 d'interès?

- Com vols que estigui? Tratament.

Carat Català. Hi veig perquè sí, però 77
 que no se' pot fer, perquè no se' pot avançar,
 la pseudo oficina que la generalitat ha
 instal·lat al Carat Català ~~XXXXXXXXXX~~
 havia de servir per a informar, per a or-
 rientar es que ~~XXXXXXXXXX~~ ens toquem a l'ex-
 xili. Martinrossament ~~XXXXXX~~ ^{tan sols} ~~XXXXXX~~ ~~XXXXXX~~ per
 a perdre el temps.

Françoi Mauriac ha publicat a "Pa-
 ris - tri" un gran article dedicat a la
 victòria del baron, victòria - per seu aspecte
 d'organització, per respecte que el Lisi-
 gent senten envers el militants - act-
 huc en l'exili. Cap gran escriptor fran-
 cès potria escriure un article dedicat a
 la victòria del catalans d'Espagna.

Tot-hom està repunit, inquiet, deso-
 rientat. Se tan en tan compareixen ho-
 mes importants: Vest - que, naturalment,
 tampoc no serveix per a res i que se troba-
 raria aiat a Paris per a ~~XXXXXXXXXX~~ escriu-
 re al company Stent que mai més no
 acceptaria canest de govern i fee la bomba
 amb una mecanògrafa, talment com
 quan estava a l'organització i es dedicava
 a arruinar el veritables republicans -

un tal Mertes, ase de Hennesi.
 tat, ~~que~~ que ~~havia~~ dia i mit en amb
 puent blancs i benes tot, i altres permat-
 ses i permatpes remolats.

X X X

Quem el agents hanquistes venen que
 at Carat Catata hi ha molta ostensio
 de pent telefonen a la Camisario i la
 policia, amb un entusiasme siquere de
 mita causa, - amb un entusiasme
 que mai no ha demostrat amb el capou-
 lants ni demostria amb el espis nazis
 protegit pel teide Ferrer Bonnet - fa una
 ralgia.

La policia mai no m'ha fet prig,
 mai no m'ha inspirat - fet unes popues
 epung - massa simpatica. M'he cone-
 gut d'italians, d'espangols, d'alemanys,
 d'austriacs, d'hongaresos i sempre el he
 vist actuar amb identica brutalitat
 i proberia. El ^{policiu} frances - solent tractant-
 se des espangols republicans - es, a mes a

més, d'una estupidesa elevada a la cinquè. D'una potència.

Com exemple: la Prefectura del Pirineus orientals m'ha aïnat el pèrmis de sejour a Perpinya fins al vint de Mars. Malgrat això, em deturen i em duen amb altres companys a la Comissaria.

Intosament, quan m'hi porten, trobo el diputat Trabat i hi demano:

- Vas a veure el prefecte, mr Suborvski, i Liza-Ligou, malgrat tenir el papers en regla han detingut el refugiats que hi havia reconomenat el President Hèrrist.

A la comissaria em reb un tipus antipàtic i malcarat, alt, gros, vermell-vermell de ri, repurament - amb una caniga bruta i preissa, amb un vestit preuís i desplacat. Tal vegada deuen fer-li mal les canyes per pú. està de molt mal humor.

Estanyadíssim de la meua detenció, li dic:

- Pus advertixo que m'han aïnat el "pèrmis de sejour" fins al vint de març.

- Si, però està escrit amb llapis.

- Home, jo, per consciència, no podia pas demanar al Prefecte que m'ho escrigués amb tinta. Si ell creu que amb llapis i amb el segell de la Prefectura m'hi havia prou...

- Pas de discussió! Pas de discussió - venç, girant-me l'esquena i deixant-me amb la parents a la boca.

Sento que la sang em puja al rostre. Ho em per aquantant.

- Imbecil! - dic.

La pira em rodó, vermell com una cresta; m'apuntada iradament, i jo, que ja no sé el que em dic ni el que em faig, li intine l'esquerd. Ferrant Ho sé si a

Francia hi ha del noble i bell costum d'apallissar al delinqüent, però, pel que pugui arribar, em treu el monstre.

Cap. 069 (84)

- Que mireu? - em pregunta
- Un policia incivil i prolix, un home que no té traç de social. Hi ha molts com ells a França? Podria dur-me al camp de concentració...
- Si, senyor que us hi duré! Al Haray!
- Allà on volguen, però us advertixo que no hi passareu la nit. Vos no sabeu pas bé si la brama us estarà un xic cara. Ja han anat a veure al prefecte, i aquest veurà escriure al ministre de l'Interior i al president de la Cambra, amics meus, ho enteneu? amics meus, com ho són molts periodistes i escriptors francesos, copiant-los hi l'estupidesa de la policia de Perpinyà.

Així d'aquells amistosos - un certes les d'escriptors i periodistes com a Edouard Thierry i a Albert Tarrant, encara que es coneixi personalment no puc donar-los hi el nom d'amics - sembla que hi produeixen un cert efecte. Tal vegada pensa: "Així ho veu que la ben vertut i, malgrat ésser refugiat eixegut, crida tant potser si que estí seu relacionat, es amic de la gent d'una. Es veuen eres tant estranyes en aquest món! Pobra França! tota ben perduda!"

Em fan entrar a un pati on esperen els altres delinqüents. És del meu grup, que rien el crit, em pregunta que he passat.

- Rei - Sí jo, evasivament.

Passa una massa llarga atona que us té altra utilitat que la d'associar de desquitaraxar els meus nervis.

11) Temps després sobre que el costum indicat existia.

Van existint grups de delinqüents - que us han robat 24
 que no han assassinat, que us han comés altre delic-
 te que el d'esser republicans i separatistes - canvi del
 paradís ^{camp} del camp de concentració on el Marqués i el Cortés
 m'el pendarunt. (Li França ens ha acollit, cosa que
 no feu Portugal amb els matalaers de Badajoz, perquè
 ens ha de tractar tant brutalment?)

Esten apert amunt i avall, molt agraïats.

A la fi, et que m'ha rebut, v'apropa al nostre grup.
 Te un xic més amansit i esperant - se visiblement
 - supro que li deu estar molt - en rebdre una perso-
 na.

Temps - ens diu a mi i al que us tenen papers per
 que estan amb mi - poden retirar-se i anar entre colles,
 us hi ha res.

I m'atarga la ma.

Lo, naturalment, us correspon al seu país. y me lo
 dient - hi:

- ve a la merda.

x x x

La meua ment m'exerceix que el
 paper d'intermede, amb el receipt de la car-
 ta on s'ertalja - uns belgues numerats
 de Paape - vindia a veure'm. Natural-
 ment, rebó la nova amb molta alegria.

Quan penso en ella i en tot el meu
 sentit una amargor profunda, una profunda
 dissonància de mi mateix, car amb la me-
 va caiguda el he arrossegat a tot ell.
 Ho estic pensant del que he fet - per
 sac la meua ploma al cor del poble.

Defensa de la justicia, la intel-²⁴ligencia, la libertad - no podía ser otra cosa por mucho que algunos, pero pensó en la corte de la Serpeta, en la mala muerte en l'emmigració i expulsió al insult i grogueries de policies francesos, crims i filly de crims, en la mala mare i es meus germans ~~est~~ serant i propium - l'última cosa del qual es que, segons me han dit un refugiat, foren vots en plena neutralitat, amb el meu melrot de ~~mis~~ meus, canvi de tant d'homes de la Uropa - la mala germana i la ~~me~~ de la qual no sé res, et meu ferma l'ovis perdut, i em sento culpable, un culpable sense perdo possible.

Pet he que me han pagat es meus ex prof, et meu sacrifici! He reuniat la Republica, he treballat amb fe i amb coratge per seu adveniment, i després, quan ha estat proclamada, he vist, amb un certainement dolor, que els meus dirigents no creen ni la majoria del

45
 Nos que el de la monarquía y he
 vist que el pobre en ostentat i menys
 tinguís i tan al revés d'exam-
 bell al ineptes i al ambiciosos. Ra-
 bar en república o bar en monar-
 quía no es igualment d'ist. Ningú
 no sabia mai l'efecte enorme que en
 costa escriure a puertes parantes. Jo,
 però, no se ni puc ~~mentir~~, ni ull-
 mentir. Sen esser depús a això
 que no se veixo per a política.

Si me' hasuel limitat, com tant
 a l'her, a ~~la literatura~~ la literatura
 avui seria ben considerada, ~~ni~~ ni-
 ria be i no ~~hauria~~ hauria el
 timent que s'heixo. Y no me' ni
 pensament - jo he combatut la
 monarquia i el feixisme, i es just
 que pagui - tinc pel meu, per
 la meua pols mare, pel meu pols
 germans. Avui esser la mare o el
 germans de Guis Capdevila es un
 delicta.

~~xxx~~

tota les estretelles, tota la pluja, tota ^{el} la neu! - ~~ni~~ i tan ~~no~~ ex preocupa per mi i em semana i ~~la~~ la mare i el germans i la mare mentre estan amb mi.

M'eu sento rebutjat d'aquest moment. M'eu sento rebutjat com de cap de les meves obres. I això en un literat, en un professional de la literatura, es veu tot d'una vegada, fins més fins menys, de una vacietat ridícula de cupletista.

I em desespero saber - ho en un camp de concentració, en un d'aquests camps de concentració que la polítics inverteix de mi. Bonnet em ha preparat: que em et deshonra de la França. I em veig important per a tenir-ho. ~~XXXXXX~~ Altament, si ho aconseguir no caldrà en des-ho car la polítics, com no m'afecti, em fa la vida impossible.

En passò la nit plorant i sospirant - me el punys de relin.

xxx

A mi, diuenge, ha, infent a veu-
re'm ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXXXX~~ la
men iulla, ~~el~~ el reuys fue han tin-
gut la gran caritat d'ertat ja-ta,
i una amiga ~~i~~ i veina d'ells, mata-
me Lachs.

~~XXX~~ ^{Monsterrat m'} ha explicat la seva odistia, puey
la de tantes pobres dones espanyoles
que fugiren de la ~~la~~ guerra. Quan jo
la veig deixar a l'Abajol - o l'arajol,
o com sigui - per a anar-me'n a la
propuera on hania de passar inutil-
ment mit dies, ella, amb les fami-
lies d'altres militars de l'exercit de
l'Est, passà la frontera per la mun-
tanya. Canegades de ciutats, de ven-
ta era tanta i feixuga. El vi i feix
i et feix feren un alt en el camí
per a Sinae. Despres, sense creuic en el
terreny, sense saber ben bé on anaven,
pero sabent que ja eren en terra franca-
ca, reprenyeren la marxa tot el feix

i la pluja de la muntanya. a les ²⁹
dies de la tarda - ja s'ha in seixat a
les vint set matí - arribaren a les 7 hores
primeres poble frances, untes de fred i
de fatiga. ~~at~~ allí el hi signeren
que hi havia uns canions preparats
per a durlos a Le Boulou. Per tant
però, la pentada, i tan el d'ací que fins
a les dotze de la nit, ~~per~~
~~de~~ després de tota una tarda i part
de la nit al ras, apuntant la pluja
i el fred, no pujaren al canio. Quan
arribaren a l'ortació de Le Boulou ~~per~~
uns pocs d'hommes i dones de les regions
facions del front popular - apert un
poble francès que amb uns pocs intel-
lectuals, ^{et} ~~de~~ ~~la~~ ~~franca~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~franca~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~franca~~
hi donaren un pot de tres calentes. La
nit, untes de fred, la passaren al cap
del tren - sense satisfacció, ja no cal dir
ho - que no arriben fins a les onze
del matí de d'endemà, ~~de~~ viatjaven
com besties, untes d'insuficiència per l'inefable pa-
de morir, sense saber on anaven, on les
duien. Et tenen per a Perpiñà

i a Toulouse i a cada parada 90
 pujaven nous fums de laues ^{i homes} que repar-
 tien pa, pomes, haunes de cardines
 i het per als infants, ben a sigurs de
 la "racaille" policiara, ^{oposti} ~~de la~~ de la dret,
 en i que ha tractat el refugiats espa-
 nyols d'una manera infumant, bato-
 nant-los, injuriant-los, robant-los. Set
 pobre panies, ^{per,} (Set veritable pobre, no s'han
 rebrit mes que atencions, delicadeses, un
 tracte cordial i fraternal.

Et delli canviaren de ten i a un punt
 de non ^{de la nit} arribaren a Lavau ^(Tard), Les Angueres
 a l'Hospital, on reparen. Finit el repare el
 Angueres que uns families del pobre es
 oferien het. La men esposa i una noia
 belga, casada amb un robotat catala,
 amb la qual feu amistat en passar la tem-
 tem - despres a ett jo habit d'ajudar-
 lo a tenir l'het camp, - anaren a casa
 d'un senyor ~~Meyerhofer~~ el Meyerhofer,
 a Lamin. ^{Mr.} ~~Mr.~~ ^{Meyerhofer} et cap de familia, era
 un home cordial i generos. La sen esposa
 sa i una filla ja no podia dir-se el
 mateix: es veritablement marta, i marta

vint, pue' creu i puer i par⁹¹
 ces, i et teniu refugiantes a ex-
 sa - les espapotes crepes, brest!
 no el feia cap frac.

Integrament al poble ~~XXXXXXXXXX~~
 trobarem un altre famós, bel-
 la, el de Paere, pue' també creu
 rics, vis pue' creu pue' la ripere
 ra no està renyida amb el l'os
 sentiment.

El ~~XXX~~ que, tase tot pue' a pue' en
 pugui veure, hagin fet cinc cent
 k ibinetes en automòbil - Dos
 cent cinquanta de ripera i al-
 tre dos cent cinquanta de brest-
 ho pua, a mes del matiu
 de Paere, han vingut un pue' de
 del marit i ~~una reina~~ ^{la ja esmentada una reina}
~~una~~ Laia, molt simpàtica.

Mestany de Paere es un so-
 na ~~XXXXXX~~ memida, viva,
 amb el rotu molt eniet i el in-
 vell negre. Te una mirada
 recta i franca, ~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~ i ~~XXXX~~ de bon pue'.

sent en ella - després, puar es visiti a l'avant, veure 9^a
que no m'he equivocat - un autèntic dinamisme. Tot ho fa
dequesta: menjar, parlar, pensar. Sen dormir, per a no perdre
temps, s'una arrencada. Te dues filles de pocs anys, Paulette
i Lucette, que em faran pensar que han estat creades
en un tres i no res, mentre arriava a l'hora de dinar i
per a fer alguna cosa, per a aprofitar uns moments
de lleure.

Et marit, feres, belpa - ella es francesa - sembla
mes tranquil, mes calms. Físicament es un home for-
cet, costant, encara jove, de esalts i ulls negres pu el fan
semblar, com a molt belpa, un xic caparrós. Te un
veu fosa, un accent de cordialitat i bonhomia.

Et per mi. Prosper, es mes jove, te es ulls i es cabells
ms clars, et murire mes fácil i mes plapa.

La senyora talor es una senyora de certa edat - pu q
l'edat mes de perillosa i difícil de definir - menudeta
molt xerraire, molt expansiva i rialler i extremadament
simpática. Ho vol semblar vella - un just com quatre-
vol altre - i es vertic com una joveeta, amb robes de mol-
tes colors: un berret negre amb flors negres, una
brusa rosa, una faldilla de color d'avel·lana tonada, un
abric de llana gris...

Tracten la meua esposa amb molta consideració,
i amb molt afecte i això, naturalment, em comptan i em
comunen. M'adono una repada mes que, des de tal repada
at daltabair que m'ha tota quejats, tot propens com mai
a l'ensucio.

En parlen de l'avant, em dinen que es un poble
molt bonic, em pregunten que el vagi a veure, y em
dinen que no tenni per la meua muller, que la volen...

que la considerava com una fa-
 miliar més i que no se'n a-
 murini pel temps que hagi de ser
 ran l'exili car ~~no~~ no es un ve-
 ra' del estat d'ells.

~~Després, ja jo a Toulouse, em tinia~~

Després, ja jo a Toulouse, em tinia
 que de cap de les maneres he de
 xarar venir amb mi i que, si well,
 que hi vagi jo.

Si hagués pensat, si no me'n
 hagués donat veig any en - la pr-
 del i d'istat es, en et font, una
 era absolutament ridícula - es
 hi hauria besat les mans.

Per a evitar molesties v. haurien
 dut el Linau, però el veig v. es
 ha invitat a Linau amb un altre
 a primera hora de la tarda - a trau-
 en hora d'ina a les dotze - han
 marxat per a l'anirar ^{no} ~~estada~~ ^{matina} ~~estada~~
 a l'avanç a l'avanç.

~ x x ~

A Perpinyà, entre les coses
 notables i esmentades, hi ha

un café potic. Ho es fue precisa- 95
 ment ho rigni et café: es fue ho es d'e-
 sifici. Ho es tant fue tols que el cau-
 tres haurien d'anar amb tota de ma-
 sta i llança. Aquest café es frequen-
 tat per home de negoci - que hi van a jugar
 a la manilla i al billar - i per dones hi
 il que hi van a veure si poden jugar a
 aquesta cosa bruta i un xic ridicula
 que es pretes un moment pomposament amb.
 Aquest café em recorda, pel seu decorat
 i per la seva concurrencia femenina, d'au-
 tic lloc d'Or de Barcelona. Tan tot hi man-
 ca el nostre petit grup d'artistes - pipes,
 frans cobats i frans benets - i el més am-
 bios del tres.

D'artistes es veu que Perpinyà no en
 enia; ~~per~~ ^{per} veu que si u'hi havia alguns,
 tot han tingut per pare un home que
 tie que el ha fet baixar del món i el
 ha encarrilat. De tres no u'hi pot ha-
 ver. ~~Per~~ Per una raó molt simple
 i poderosa: perquè amb tantes llengües no
 s'entendrien de feina.

Una tarda, després de dinar, he en-

triat al cafè per a fee temps; 95
 he demanant una copa d'armagnac.
 Dues o tres taules més avall hi ha una
 d'apertures pobres. Sónes que fan fira del seu
 cos. Parla amb el cambier i seu miró.
 Després se parlar - hi encara en mira
 més. ~~XXXXXX~~ Així se'ntreava i no se'ntre
 tapa, car se'ntre any i ~~XXXXXX~~ veu
^{dues coses periffres.}
 té, per a un parer una passió avorota.

Totie, però, massa avorota per a fee
 ne cabat, i deixó de mirar - la per si e-
 lla es decideix a fee el mateix. Per a
 sisteme l'espera, s'espereix: no he pogut
 perdre el costum d'anar sempre amb un
 llibre a la mà.

Quan aixeco l'espant del llibre e-
 lla ja no ~~hi~~ hi és. Potser li ha sortit fei-
 na. Potser v'ha arribat en veure que
 no es'ntre totia.

Come ja es ha, visto et usio.
 - la certa pagat, sempre - en s'ntre, tou-
 rient.

fo miró per si veig algun amic, al-
 finir sempre.

- Ho, no - afepeix et usio - Ho par

Cap. 069 (19)

entrat al cafè amb "Boulet", un veinyó del Parc No. 47
nit de la Columna Maria-Corpauss, i altres amics. En l'uni-
ca repada que durant aquesta mala estada fésse a Beau-
ca, he visitat un cabaret. Malgrat que no hi repnia ex-
cisament una preta atepin - la música es trista, les
noies un insopides i adhive les begudes tenen virtut rou-
niferes - cree que per dignitat i per sensibilitat, el
refugiats no hem de freqüentar el cabaret. Partí-
nersament, existeix una certa mena de refugiats que
opinen d'altra manera i es dediquen, sense el més
elemental decorum, a fer la botia amb un entu-
siasme dignu de millor causa.

Al Cafè en aquesta hora, hi ha poca gent. Són
o bé families, et doctra tructa amb uns amics, uns
sempys que juguen a cartes i criden veult, una
senyora amb un pot, un vell...

Despres d'una ben estada al Cafè, intem. Tu
passar de vult seu, et vell ens veire i amb un veire
riure ple de dolces i de fel, amb una crueltat i
un grip salvatge, die:

"Ho passaran!"

Es un vell partipós, breu, supremament antipa-
tic; un vell que ^{ta l'afect d'haber estar} ~~sexe~~ ~~ta~~ (escopit i no parit. Se el ve
tre proys, d'un proe tacat de petites despes moraden-
ques; un rostre que sembla venitat; un nas que li
penja com un bec damunt la boca Harpa i maxil-
la, infecta com un sexe ple de pus; uns ulls d'un
verd gris terlot; talment com dues rotes en descomposi-
ció; unes mans descausades, llibriques, d'usurar i de
masticador frequentador de mimpitoris, de Headra et

(1) Anu, despres de dotze anys d'exili potria fix el
mateix. (Nota de 1951)

porta, en abortament. La cara de crunt i d'in- 98
vertit - tant repugnant com la de l'invertit Reno-
vente - case ol' habex per pupat ta per mare i habex
drunt amb la seva filla. Cap. 069 (100)

Les temps em pupen al rostre, m'oblido que soc
na estrangera - que es el pit ja que hom pot exera a Fran-
ca - un refugiat, i, sense poder-ne aguantar, hi vengo
al rostre.

- Ho passaran? Creut'ho! Ja ho veuràs i passaran!
Sense l'ortipada i criminal política de la llo giteu-
cis, no haurien passat. Sense la cobardia i la manca
d'intel·ligència del rostre govern, no haurien passat. El
venent com tu diuen que la pr guarda la cinya,
mentida! La pr no guarda res. Així ja el tenim a la
fontera i com creuràs tu, quan passin! Cabró! Ca-
nut! Tíll de capella! ... Què hi faràs, tant tant
tant vell i tant repugnant? que potres esperes que
la tua filla acali de fer temps al carrer? Quan
en fan pagar a França de tripitar i esclafar
una vertia tant vil i tant repugnant com tu?

El meus companys se'm enduen al carrer.
El cambres rinen per rota et uas. El pro de la reyo.
en crida i la senyora del pro Madra.

El vell, que no s'esperava aquesta arrencada,
lind, separerat, fa amb les mans portes de dempa-
cis, murmura amb ven ofejada uns mots d'excusa.
(Abandi em proposa que s'esperem per a tirar-lo
al canal) Ho obstant, es sens ulls et delaten, amb
quin goig venia la presència d'un policia per a
fer-me detenir, i amb quin goig jo t'air afaria
i iops de peu i el Maucaxia a la clo repucera...
si a França hi haguessin clo repucera!

A l'espinyà, aquests dies, una
tista català, l'esculptor Marius Rives
celebra una exposició. L'anem a
veure amb ~~el~~ caricaturista ^{Samoyon.}
~~en~~ Hi ha unes escultures i uns di-
buixos col·lits. Tot ~~està~~ plegat sembl-
ta pobre, mediocre, menant-se per
malitat, industrialitzat mesquinament.

Al taló, parlant amb dues esculp-
tes, hi ha l'exposita, que jo coneix
de Barcelona. És espanyola, és
sent ~~una~~ parlar català, i no és
sahel·la. "Ea el de pèix", que
s'ha pintat recentment la nostra part
del ferro.

A mi em hi vesteix en estiar-

Simularment el colpej que la pec ^{Nota}
a no veure inf. La sen can de cabra
tista coberta per uns cabells d'estopa
i tintada d'un vermell de revolat-
xa exposta una còpia anomena.
Ho em tot veure, no em tot veure se.
^{Jap} ~~Exposició~~ que em refugiat i ~~està~~ se per
de comprometés o se que hi deuenem
dixes.

Pobre miserable! Pobre creti!

~~no veig cap de l'assess~~
 Nina de les filles del senyor i que
 que heu fet un senyor entada,
 - frances malgrat el cognom - que cap
 vol creixer. És un senyor de molta
 influencia, molt important, i que el
 té en molt bones relacions amb el senyor.
 Pucistes. frances a ell, i volen, no.
 Sembla tornar a la nostra terra.
 Com veure que es tracta d'un
 agent de franco, en un altre a veure

re't i m'escuro, molt mala-
 ment per ell, dient que no es-
 tie per visites ni creixences no-
 vel. Això, es clar, es la poca gra-
 cia. Fins a el que fa ~~XXXXXXXXXX~~
 menys quan dit que no vol
 tractar amb un home que col-
 be amb el pauperrisme.
~~XXXXXXXXXX~~ ^{Fortament} ~~XXXXXXXXXX~~, més in-
 dit a la reducció - com que m'és
 plico perfectament, car el senti-
 del seu familiar i l'assessora
 d'una manera terrible, - es deixa
 envener. A mi em requiteja tam-
 bé que apert ~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXX~~ bon amic es deixi envener
 i ^{temo que} ~~XXXX~~ hauria de retornar a
 Catalunya, on la repensio ha
 començat d'una manera ^{peroc.} ~~XXXX~~
 del. Quan home el hi parlo i no-
 uns de les se l'obra que ~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~, certan fent
 l'agent pauperrista i es col-la-
 brades que ha tocat en el

~~XXXXXXXXXX~~ sempre s'apuerta XXX
 casa. ^{l'amentat (tada)} Ve puan ~~XXXXXXXXXX~~ ^{esta segur de no voler-me}
 car, bon espia, seu saber fue ve, i seu
 saber, per tant, fue jo no em deixarem
 vencer. Jo, pero, ~~XXXXXXXXXX~~ sense deslizar-
 me a l'espionatge, se puen etl ha
 vingut. Ho cone, ho entavino, per re-
 cet amb que ve rebut, per un fragment
 imprudent de conversa. Y, sobretot, ho co-
 nee, perquè et meu pobre amic "tela-
 sta" per l'espionatge i per la porta
 de la casa - mitj cecum fue la porta de
 la casa oba per ignorancia, per inco-
 pensio, i de bona fe - esta cada dia
 més desbarat, més desmoralizat.
 A mi em fa una gran tristesa
 car temo per etl i et sermojo mitj
 Cree fue eu et fous - come tot aquell
 al qual suene lo contrari - et me-
 licta amb mi i ~~de~~ em tracta amb
 una innegable febre. A l'heu ariva-
 rem a un moment d'una ^{certa} violen-
 cia. ~~XXXXXXXXXX~~ Etl, pero, et emvencin
 - cree jo - fue no pot substar del
 meu afecte.

XXX

xàfec d'injúries. Ho. El malaurat ven un altre no 10h
son béstal, ni lladre, ni crard. Son malaurat i mereix en
respecte. Ell, el senyor V., fugia de Catalunya per a no a-
nar a la guerra. Any després, el 1914, vint mil catalans
s'envolaven voluntaris sota la bandera francesa.

Qui es el crard?

Amb la pentada que ha enviat Perpinya - quina fei-
nada te la policia en calar nos! - es molt difícil trobar
una cambra. Després de molt cercar, en trobo una a l'Hotel du
Nord. Una cambra molt humil, molt reduïda, però en la qual
hi ha un llit i un rostre. Ja en tinc prou. Ho obstant, em
prenen per un senyor ric. - això, més d'una vegada, es
un mal - i em demanen que el perdoni i em dona
que demà em canviaran.

Efectivament, s'endemà em passen a una cam-
bra més confortable, més gran, amb aigua calenta i fre-
da, amb calefacció. Te la primera en pagar quinze
francs. De la segona vint-i-cinc.

Quina poca gràcia m'ha fet que em venguerin
per un senyor!

(La rellegie això en 1951, quan ja prou temps hi-
nera a França amb la meua literatura, pués tinc
un editor i veistes en col·laborar, em fa una veu innegable
gràcia que m'atorgessin i em semblessin carst aquells
preus. Aquí, a París, una cambra en un hotel de mala
mort, a Clichy, val seiscents francs, i una cambra al
Hotel Verbe, al carrer de l'Opera, en val mit. 7 un di-
nar al Trouquet's, en val dos mit. 7 una criata nou-
cent, malgrat que ni hi ha de mes caraj. 7 una copa

Al Cafè del Casal Català trobo Vila, l'últim redactor de La Publicitat, i Angel Ferran, un dels principals puntals d'El No Hebre. Ferran del camp de concentració, i, naturalment, en venen en un estat moltíssim de buit, esgotat, amb una cara de quinze dies. Angel Ferran, obert, presenta un aspecte deplorable, gairebé dramàtic, cosa que en un humorista professional no està gens bé. Els humoristes de totes les èpques i latituds han ~~havia~~ de saber situar-se mes enllà del No i ab del Mal. Ferran ja ho deu saber, car es un mungó molt capaç i que ho sap tot, però avui que no se'n recorda...

Li ho m'explico, la veritat, que un mungó tant viu com es ell hagi fet cap a l'exili. Perquè deu haver vingut? Que havia fet Angel Ferran per la República i per Catalunya? Redactor d'El No Hebre, que, desde d'aquells temps; Francesc Maria en acah ataca Maria prapal de Nos contra tot el home d'Esquerra de Catalunya? Però, home de Deu, si per aquest ut motiu Franco t'hauria condemnat i t'hauria fet penjat del Herminicuto! Maria Sibreda ha estat mes viu: i ha quedat i es dedica a fer-se passar per escripta

Vila i Ferran es pueix en de pue no poden ^{entrar} al carrer, car així que hi surten el gendarmes es detenen.

Ep 069 (102)

- Home, es clar! - ja no records qui - hi aneu 106
d' uniforme!

- Com?

- hi: uniforme de refugiats.

A l'humorista això no li s'impel Ferran, això
no li fa cap gracia. ~~Est~~ Sen creure, de bona fe,
que els humoristes son sagrats i que si ells tenen
el dret de fer broma es altre no en tenen. de fer-
ne amb ell. [A mi em sembla que aquesta es una ma-
nera ~~un xic~~ rap un xic rapistien i limitada de
d'entendre l'humorisme. i un xic absurda i baixa
de potre. Jo, pero, no hi entenc. Jo no soc humoris-
ta.

Tenau te el vostre collimat, d'una blaxar de
peix i, vera les ulleres, la mirada collatpuida d'un
bluc parat. La caixa, no ofaitada de molt dies,
fa l'efecte del costell que, cremat del sol, queda al
camp de preses de repax. Dament l'abuy, ple de fang
i de pols, deu una manta jlepada i hipada com
un totell. De les otresques de l'abuy n'ixen capes
i ampolls d'especificis. al seu estat, a terra, hi ha
dos o tres faxdell simbolical amb ardelles.

Naturalment, la seva situació es tristissima

i jo, que he oblidat tot el precepte, però XXX
 que he tant en tant tant se'ls bonos, repone:
 - ho que, instintivament, deu haver-hi una
 providencia. Et records del "Capdevila; Hono-
 rable? Doncs, ja ho veus: Deu ho ha sempre
 ha cartipat!

Ell, pobre home, ~~estava~~ molt apunat
 - com es un humanista que jo parti re-
 nunciant; intenta justificar-se, mear
 una excusa. I ni he d'explicar que a un ven-
 er-lo que volia no ni havien volgut
 les bones del seu país. Que no hi do-
 man cap importancia, que moltes vegi-
 des - Després he pensat que això per ell,
 que en el fons es un ingenu ~~que en el fons es un ingenu~~, deu haver estat un
 cop terrible! - ni ni arrabentat que s'ocur-
 resin de mi, i que, per tant, no hi tingi
 cap rancúnia.

Ell ^{Ferran} me'ls explica molt recelós - apun-
 humanista me'ls explica! - i ~~estava~~ en el
 sentit ell hi ha una imbuïda flama de re-
 cel. Ho sap, pobre home!, que, ara, s'ha
 acabat el De Hesper, i s'ha acabat el "Cap-
 devila; Honorable", i s'ha acabat tot, i que
 tant Màrtin ha ell com jo i que ell
 i jo, ~~ni~~ ~~ho~~, anem a la deriva.

Després, però, a Toulon, Juan, pràcticament que

drem una part activa en la Resistencia, es veu en les rel-
 les, Ferran trunxa a evitar la bestida verinosa de sempre.

XXXI

xic amb ella, responne:

- Be m'ho sembla.

- És que m'han dit que et veig a Cap.
de la porta un... una mesa de vidre
a l'alt, que no em veigts em en direu,
i voté no et porta pas.

En tuc ^{de la botxa} et venoche i, venient, ve i po-
to. Ella també moriu i, ja tranquil-
gamb, ja repuer, dire:

- Ara ja veig que si que ho es.

- Voté dire, responne.

M'atunya en xic més, ~~XXXXXXXXXXXX~~
i amb el alt representent d'alepin, mor-
nent:

- Tinc et ven permia a casa!

~~XXXX~~ La impensió es tan forta que em ha
l'efecte que tot piravolta al meu entorn.
De l'envois, no puc parlar. Ella - ara es
quan m'abono de la ven represente, que
veix de ~~XXXXXXXXXXXX~~ la gran luita del ven
torrisme, de la gran luita de la ven mira-
da, que ~~XXXXXXXXXXXX~~ veig a través de ~~XXXX~~ les ve-
ves ~~XXXXXXXXXXXX~~ - tement que defalleix i, m'
ajabo del braç. I repueix:

- ~~XXXX~~ Jo ve la cosina del Ribes, rap?

d'aparell noi que vortí tenir al meu ^{XXV}
 Comissariat a Aragó i que l'ertim molt.
 Est Ribera també el tinc a casa. Quan ve
 venir - los a casa?

- Quan? Ara mateix, senyor, si no
 hi té inconvenient.

- Anem, anem, doncs.

~~XXXX~~ Parrem per uns carrers estrets, hi-
 senyors del vantage de la catedral.
 Per així deuen abundar el pat i els
 canonges. I ens deturem un moment
 davant el número 9 del carrer de l'
 Anghilla.

- És així - em dir et ha. I després, com
 s'identifiquen - ve: - L' un ^{truhà} ~~refugi~~ pis...

- Ho hi fa res, senyor.

Pupem. Trepnem a un port, que
 s'obre rapidament. I em tobo en braços del
 meu germà: de Joan Ribera, el que fou
 el meu ajudant Meial durant la guerra.
 Sento un solc agut al pit, un ofe-
 go, no puc parlar. ~~XXXXXXXXXXXX~~ Però com
 una dona o com una criatura, que
 volem fer-li?

A la cambra on m'han rebut, que a el
 menjador, a més del meu germà i de Ribera,

hi ha la dona que m'ha vingut a ~~XX~~
 cercar a l'Hotel - he sabut la meua adreça
 per l'expor. d'amanten + alabaster, que repueix
 vivint a casa el rector J. - i los homes
 més. Ella em contempla somrient entre les
 pines. Els presumeu fer el cor lat.

Ribern me presenta:

- ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Carme, la meua cosina...
 (meua Quera, el seu marit... l'amica
 Cronas⁽¹⁾), que us debien conèixer de figure-
 res...

El meu germà està mal-hic, de ma-
 crat, de fet. Li preguntats si he volgut molt
 i, ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~, per a tranquil·litzar-me,
 em diu que no, que tot ha anat tan be.
 Pohe! sento que mai no s'hauria esti-
 mat tant com ara. sento que s'estimo
 com ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ un fill, com a un
 pare: et fill que no he tingut, el pare
 que ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ - tal vegada no em soc
 est tot culpable - no he sabut estimar.

(Carme, ~~XXXXXXXXXXXX~~ - te veu clara
 com una campaneta d'argent - em diu:
 - Ho i aurini per ell. Així certan tranquil
 i es posaria bé i s'espereixaria. Som tre-
 balladors i no mengem roses molt delicades

(1) Segintat - per delació d'un refugiat espanyol - i regu-
 mentat mit a Alemanya.

abundant.

- Si tinc manca - Sic at meu ferma - Fian-
nari algun diner per a que et ~~XXX~~ compuy
un vertit.

- Tampoc no hi ha de pensar en això - em
supon came, poble sense deixar-me acabar
la frase - car jo hi haviem pensat un altre
i ara, en havent dinat, vindrà un cartó a
pensar-hi - hi he vist i est i al Ribera.

Ho sé que sic, no sé que responde, car el
llenguatge humà no té paraules per a corres-
pondre a ~~XXXXXX~~ una intialitat, a una noble-
sa, a un efecte tan emocionant.

Poc després arribà el cartó, un cartó no-
menat Tubert i parent d'un soldat del nos-
tre exercit que jo havia vist alguna vegada a
l'host de Segre.

M'he de separar d'aquesta gent tan bona,
tan acollidora. M'he de separar del ~~jo~~ meu
fermà, car avui se'm acan el permís d'estada
- Perpinyà i a tres punts de tres punts al tren
que em durà a Toulouse. Avui he tingut la
voluntat immensa, d'alegria immensa de
trobar el meu ferma, i avui m'he de
separar d'ell. Els republicans espanyols
són una gent tan dolça, hem conegut

dono la maleta i li dic que vagi a cercar-me un taxi. Tasseu, 118
m'apropo al puisc de les violetes i, per a despietar, compres un
"bouquet" de deu francs. El policier, que no es puaxda ven de
una d'ells, ja no temen res: un senyor que porta monedo, puax
de peu, un bon abrig, i que, a mes a mes, concepia un ram de
violetes no pot aver un refusiad

Al meso li dono un "pouloire" i el x'ofe t'adre-
ca:
- 29, rue des Potiers.

Quan ve dintre el taxi, respiro. He venut un perill
mes. I engoro es a meus temps de guerra a Aragó, car esta-
ra mes tranquil que ara.

En puax-me la mia a la lotxaca terbo al paper que
m'ha donat la senyora Quera a Perpinyá, i que jo supo-
sava que era t'adreca. Ho ho es: un dos lisset de cent francs.
Poli pent! Gent admirable!

El taxi es detura davant la Maison des Etudiant.
Pregunto al x'ofe:

- Quant es?
- I ell em respon amb una altra pregunta:
- Vos un espanyol, veritat? Ho Ho ho semblen pas, sen-
m'he pensat perquè m'he portat d'altres a aquesta
casa.
- Si: vos espanyol - jaig jo.
- Refusiad?
- Refusiad.
- Així, dones, no us puc cobrar un centim. Vos republica, com
vos, i he ajudat sempre que he pogut la Republica en
guerra contra el feixisme.

Li estremo la mia i, veient les flors, li pregunto si es
casat. Tu diu que si, i que te un fill, un "passe" de